Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьл 1923 шера денз ★ ЕРА, 24 НОЯБРЬ, 1988 ШУ. ★ № 140 (7643). ★ Мах 3 кеп.

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

Къахьегама толамаш доахаш накъайоагIа республика партийни организаце отчетно-хоржамий конференцена «Промавтоматика» НПО опытни завода коллектив. Шийна хьалхашка латта декхараш цо тIехдика кхоачашделга дика хьахьекхар карарча шера хьалхарча кхаь квартала итогаша. Масала, продукце поставкаш яра план 100 процент кхоачашйир укхаза.

Заводо йиззача боахама расчета, ше-шийна финансировани яра, самоокупаемоста хьалашка болх бу ши шу дала доал. Укхаза лоархIаме да предприяти цIена пайда беш хилар. Цу хьакъехьара план 116,4 процент кхоачашъяьй завода коллективо. Къахьегама овсарле 7,3 процент лакхъеннай.

— Юхадаланзар тха гIулакхаш октябрь бетта а, — аьлар завода къахьегамен алапеи отдела начальника В. Кирюшина. — Къаьстта хьинаре къахьийгар механически цеха болхлоша. Царех дукхагIчар шоай дийнахьара нормаш 110—115 процент кхоачашъю. Иштта овсаре къахьегарех ва цу цеха кулгалхо В. Севостьянов, токарь В. Гармаш.

Боккха теркам тIабохийт завода коллектива халкъа эша товараш хьадара. Масала, укхаза арахец «Мальчиш - Кибальчиш» яха берий конструктор, «Фауна» яха ловзар, елкана эша гирляндаш, сомийи баьцадаарийи бешамаш лелаерашта лаьрхIа опрыскивателаш.

Деша дай бац

Эсала болх бу укх шера республика гIишлонхоша. Дицде йиш йоацаш сурт дар Киевский оалача микрорайоне дукха ха йоаццаш тхона дайнар. Цига хьалдеш латтар 142 квартира йола цIа. Объекте болх беш бар № 4 йолча СМУ-ра болхлой. Бригадираша М. Коноваловас, О. Яковенкос, А. Эдиловас цхьанне багара доагIаш санна дувцар шоашта Iаткъачох, шоай болх юхатеттача бахьанех.

— КхоалагIа кIира да тхо укхаза хьадаьхка, — йоахар цар. — Цу юкъа маркхал бахьаш ши машина мара еңаяц тхо долча. Из тхона цхьан дийнахьа бе болх мара бац.

Гаьнна лоархIаяц шоашта хьалхашка латтача декхарех «Чечингушстрой» ПСМО, «Чечингушводстрой» гIишлон управлене, «Чечингагропромстрой» объединене, «Чечингграждангстрой» треста, кхыйолча гIишлон организацей коллективаш. ТIехьабус гIишлонхой капитальни гIишлош хьалъеча а, наха баха фусамаш хьалъеча а, соцкультбыта объекташ хьалъеча а. ХIана? Деррига цар шоай бехкагIа дийте из?

Цементни завода хьокхамашка хьежача гучадаьлар, из ийрча хьал оттара керттера бахьан. Поставкаш яра йола план 88,5 процент мара кхоачашйиц цо. Дукха цемент дIакхачаш гIишлонхошка, хIаьта цо паччахьалкхен план кхоачашъяра новкъарле ю.

ХьагучогIа, ший деша да яц завода коллектив.

Хозлуши тоалуш йоагIа Нохч-ГIалгIайчен столица. ХIара денна хIана лац аьнна эксплуатаце дIалу керда соцкультбыта объекташ, нах баха цIенош, берий бешамаши яслеши, спортивни майдаши гIирсаши, заводий, фабрикий корпусаш, административни зданеш.

Укх сурта тIа шоана гуш йола гIишло Первомайская яхача улицагIа хьалъеш латт. Дукха ха йисаяц укхаза нах баха ховша. Из совгIат грозненцашта дер С. Лабазанов керте латта гIишлонхой ба.

СУРТА ТIА: керда гIишло.

А. АЙРАПЕТОВА сурт.

ХЬОКХАМАШ БЕ-БЕ ДА

Рейд

Хоза латт ноябра денош. Къаьстта безаме сурт да лоамашта йисте уллача Урус-Мартановски районе. Дошо беса дийрзад гаьнаш тIара гIа, лаьгIо хьекхача михо шортта лаьтта легаду уж. Iаламан хозало дог хьесташ, кхаьчар тхо «Гехинский» совхоза шурий-товарни ферме.

Юххьанца ала деза, цига леладераш цамогаш дола доахан да, аьнна. Къайле яц, цу тайпара фермаш цхьадолча боахамашка дукха теркал ца елга. ТIехьале йолаш яц уж яхалга хургда-кх из.

Цхьабакъда, укхазара хьал геттара дика да ца оале а, дика да ала дезаш дар. ДIамел хьежача лостам бар. Хоза цIенъяьча помещенешка латт хьайбаш. Гуш да, ферма коллектив а совхозера гIишлонхой а аьхки таккхалча ца баьгIалга. Пенашта кIира техай, цхьаь цаI кора бIалг бац беха, шелал чуухаргйоацаш тоаяьй наIараш. Лостам ба ферма коа а аралаьхка доахан латтача моттигашка а. Цхьаннахьа гац Iолийга доакъар, цIено я хьаьнашта юхе а.

— Дукха ха я ер кхийнаш хьалдаь, — аьлар укхазарча бригадира Магомедхаджиев Мухьмада, — чIоагIа низ тIабахийта бийзар уж тоадара, ер шоана гуш дола хьал хьадара. Цудухьа хIанз аттагIа да тхона тхоашта хьалхашка латта декхараш кхоачашде. Белгалдакхха деза, совхозе шортта доакъар Iалашдаь хилар а. АргIаш а даь дIаоттаяьй 600 тонн йол, кIоагашка еллай 9500 тонн силоси 2774 тонн сенажи. Ма эшша да кхыдола доакъараш а. Майрра ала йиш я, доахан дика Iангара дахара таронаш тха ферме дукха я, аьнна.

Бетташ 185 етт ба укхаза.

Карарча шера хьалхарча итт бетта хIара Iаттагара 2382 килограмм шура яькхкай укхаза. Республикерча дукххача боахамашка иштта хьокхамаш кхыметтел унахцIена доахан долча фермашка а дац.

Укх тIеххьарча массехк шера совхозерча шурий комплексе дIабахаб укхаза дукхача шерашка болх баь дояркаш. Иштта дир, масала, йоккха опыт йолча Дудаева ПаьтIамата а кхычар а. Ферме юхебисар къонабараш, хьахнлар комсомольско - кагирхой коллектив.

З. Сатуева, С. Дудаева, Л. Мажиева, А. Лабазанова, З. Габзуева къона мехкарий ба. Йоккха яц цар къахьегама стаж. Цхьабакъда, хьокхамаш лакха да. Шеко яц, цар хьинаро новкъостал даьд совхоза хьайбай продукци яккхарах йола планаш ханал хьалха кхоачашъе.

ШоллагIа тха адрес — «Солнечный» совхоза шурий-товарни ферма. Укхазара помещенеш массехк шу хьалха хьалъяь я. Цхьаяраш геттара керда а я царех.

— Ремонт дIайолае чIоагIа хьеделар тхо, — йоах ферма бригадира Асуханов Ахьмада, — октябре мара сомадаланзар. Массехк ахкан бетта де ца мегар шин-кхаь кIира чакхдаьккхар. Цудухьа цIи яьлча санна сиха хьувзадезаш хилар.

Доахан чулаттача кхийнашка лостам бар, меттадоаладаьдар кораши наIараши. Болх беш яр кхо араоза, доакъар дулла, хий моладу механизмаш. Цхьабакъда, из ала йиш яцар ферма ковнах. Дукха я укхаза лаьрххIа кулг тоха деза моттигаш.

Массарел чIоагIагIа садуаш да ферме болх беча наьха хьаштий терко еш ца хилар. Дукха хана денз саг чу ца воалача фусама таралест цIе уголок, салоIа цIа, бытовкаш. Царна лаьрхIа дика помещенеш я укхаза, бакъда, царех цхьаккха пайда эцац.

МТФ коллективо леладу Iул доаккха да — ши эзар бежан. Царех 500 етт ба. Чакхбаьннача итт бетта хIара Iаттагара яьккха шура 2320 килограмм я. Соахка укх хана хинначунца нийсйича 316 килограмм дукхагIа хул из. Во болх баьбац моттигерча хьайбаш леладераша октябрь бетта а. Цу юкъа шура тIакхетийтача районе дукха йоацача фермаех цаI я из.

Деттача доаханга хьожаш кхоъ подрядни звено я. Цар кулгалхой Исакова Айсет, Дакалова Марем, Даудова Яха — шоаш а дика къахьегамхой ба. Доярката юкъе кхьяржача социалистически яхье хьалхалатташ хьабоагIа уж. Иштта хьинаре болх беш ба Iаьсий леладу Х. Сандоваи бежа Iу Хь. Джуниндови. Масала, тIеххьарчо доажадеча, кхоабача Iулагара яьккха шура бIарччача шера хила езачул дукхагIа я.

Доакъар хIанз а кийчдеш да укхаза. Таханарчоа хIара хьайбана лаьрхIа 18,3 центнер доакъара единица Iалашъяьй моттигерча кхаш леладераша. Фермана хьа тIа а эза дIаоттаяьй 492 тонн йол, кIоагашка еллай 5534 тонн силоси, 2570 тонн сенажи. Иштта йолаш я 214 тонн комбикорм а. Деррига доакъар дика да.

Йоакхо ца еш дитадац ферме специалисташ хьожабара дош а. Масала, укхазара шаккхе бригадир Асуханов Ахьмади Юшаев ИбрахIими юртбоахама институташ яьха ба. Йовзаш ба уж бригадни подряда «къайленаш» а. Цу хьисапе болх беш я хIанз ферма йоккха коллектив.

ХIара бIаь Iатта тIехьа 86 Iасилг хьалкхедаьд ферме укх шера. Из толам ба, хIана аьлча соахка 61 мара дацар уж. Цо аьттув беннаб Iула ремонт елга шерра дIадоладе. ГIулакх иштта дIадоде кхычахьара дикача фух дола шинараш эца дезаш хургбац «Солнечный» совхоза кулгалхой.

Хьайбаш дика Iангардахара чIоагIа лоархIаме ба кормокухнейи кормоцехийи болх. Доакъар кийчдеш теларо аьттув лу цунна кхом бара, хьайбай продукци дукхагIа яккхара, цунга дIадодар лохдара. Новкъа дале а, цох бицбеннаб укхазара кулгалхой. Болх бе кийча яц фермера кормоцех.

Тхо хиннача фермашта юкъе эггара вогIа хьал долаш яр «Труд» яхача совхоза яр. Геттара кIезига Iалашдаьд укхаза доакъар. ХIара хьайбана лаьрхIа — 14,3 центнер доакъара единица мара яц ферме таханарчоа. ХьагучогIа, хьатIайоагIача бIаьстан юххье лоалахошка ада безаргба совхоза хьайбаш леладерийи совхоза кулгалхойи.

Дукха ха йоацаш дикача фух дола бIаь гаргга шинар ийцад боахамо. Царех дукхагIдараш дахкад. Цхьабакъда, шура йоаккхача даькъе дикалгахьа хинна хувцамаш дац. Теша хала долаш хIама да. иштта йоккхий таронаш йолча ферме хIара беттача Iаттагара итт бетта 1529 килограмм шура мара яьккха ца хилар. Дикка дукхагIбола дояркаш лоархIабац шоай планех.

Цецдаьлар тхо, пачхахьалкхенна шура дIачуялара план кхоачашъелга мишта лел хайча. Шера задани 810 тонн йолаш, итт бетта 694 тонн ехкай из. Мичара? ТIехьагIа корадир тхона цу хаттара дола жоп. Совхоза кулгалхоша планаца дIалаьрхIай бахача нахагара хьанийца продукци. ХIаьта из кIезига яц — 288 тонн гаргга.

Да веларгволаш дац Iалашдаь доакъар. Цунга хьежжа йоаккх шура а: дийнахьа Iаттагара 2—3 килограмм. Ала йиш яц, ферме болх бераш цхьаккха говзал йоацаш нах ба, аьнна. Масала, укхазара бригадир Закаев Султан дика специалист ва. Дукхача шерашка болх беш ба дояркаш а. Дале а, халонашта духьаллатта магац царна. Кулгаш Iодахийтаи планаш кхоачашъюлургхиларах дог диллаи бу цар болх. Дега вас хинна юхадийрзар тхо цу фермера.

Балха кхоачамбоацараш нийслой а, Урус-Мартановски района хьайбаш леладераш нийсача новкъа ба. Гаргга ба уж шоай планаш кхоачашъяра. Карарча шера хьалхарча итт бетта цар пачхахьалкхенга ехкай 5842 тонн шура, соахка укх хана хинначул 19 процент дукхагIа. Шу хьалха йоаккхаш хинначул 216 килограмм дукхагIа шура йоаккх цар хIара Iаттагара, хIара 100 Iатта тIехьа 9 Iаса дукхагIа хьалкхеду. Уж толамаш даха йиш яц балха овлангара денз эргалонаш ца йича. ЦаI да новкъа: массадолча боахамашка дац цу тайпара сурт. НийсагIа аьлча, цаIаш геттара хьалха баьннаб, вожаш цар букъ тIехьашка лачкъа гIерт.

Тха рейдовни бригада:
Л. ШАХБУЛАТОВ,
Урус-Мартановски районни комсомольски прожектора член;
А. ИЦЛАЕВ,
«Ленинская правда» яхача районни газета болхло;
М. КАРТОЕВ,
тха спец. корр.

Партийни конференцешка—отчеташи хоржамаши

КЪУВЛАШДАР ДУХХЬАЛА ДIАОАЛАШ

XIX-ча Ерригсоюзни партийни конференце Кхачан программа кхоачашъярах дола дош керттерча юкъмоттиге оттадаьдар, хIана аьлча из ма могга сихагIа кхоачашъяр доккха политически маIан долаш хIама долга гуш доландаь.

ХIаьта цу хьакъехьа малагIа гIулакхаш чакхдоах Ачхой - Мартановски районе? Ший цхьан пленуме парте райкомо дийцар юртбоахама производства эффективность лакхъяра дош, лаьрхIа программа оттайир. Цу деша тIахьожам лоаттабеш из кхы а массехказа дийцад. Белгалъяьккха программа кхоачашъяра тIалеста хиннаб района партийни организацеша, боахама кулгалхоша баь болх. Цох хьабаьнна пайда, дувцалга а доацаш, Iалаьмате боккха ба.

Чакхдаьннад карарча пятилетка хьалхара кхо шу. Цу юкъа юрта боахаме караерзаьй бIарччача района боахам дегIакхувлара хьожаяь 60 процент капитальни вложенеш, е 13 миллион сом совгIа ахча да цу гIулакха дIадахар. Производственни фондаш дегIайоалаяра 8,6 миллион сом а хьожадеш, производства керттера средстваш алсамъяхара хьожадаьд 10,2 миллион сом ахча.

Цхьабакъда. из геттара кхоачамбоацаш да юртбоахама продукци кийчъелга дикка холуш алсамдаккхара. Из теркал а деш, парте райкомо, цун бюрос керттерча плане оттадир керда декхараш — къахьегам вIаштIехьбаккхарей цох алапи далареи керда формаш юртбоахама производствана юкъейоалаелга. Райкомо, юххьанцарча парторганизацеша чIоагIбир юртарча къахьегамхошца беш бола индивидуальни кхетам балара болх, подряда маIан, цун совленаш дIайовзийтар царна. Белггала ала деза, цох боккха пайда баьлар. 16 эзар гектара тIа, е района дерригача кхайх 98 процент дар, хьинаре къахьегаш я подрядни подразделенеш.

Района совхозашка вIашагIъеллай 143 подразделени, царех 140 балха подрядни формаех къахьегаш а я. БаьцовгIаш лелаеча 85 подразделене дезала подрядагIа болх беш ва 1393 саг.

Къахьегама керда формаш юкъекхувлара духхьашхара опыт Iоаяьй У. Зузиев керте латтача, «Самашкинский» совхозе болх беш йолча арендни бригада коллективо. Совхозо цар доалахьа дIаденнадар 862 гектар лаьтта, мел эша техника, Iалашбир арендникаш фуца а кхы мел эшачунца а. Шийтта саго хьадир хьалхагIа 50 сагага а ду ца деннар. 80 гектара тIа дIайийнаяр шекара свеклаш. ХIаране тIара планагIа 240 центнер яккха декхарийла бар бригада членаш, хIаьта юкъера лаьрхIача цар чуийцар 500 центнерал кIезигагIа йоацаш я.

Пхезза хьекхай укхаза укх шера люцерна, хIаьта хаоттама хьалаш дуккха дикагIа хиннача «Лермонтовский» яхача совхозе кхозза мара хьекхаяцар.

Дог гIоздоаха толамаш даьхад цу совхозерча А. Исаева кулгалдеча звенос а. Цар хIара гектара тIара 110 тонн доакъара свеклаш чуийцай, планагIа яккха йоагIараш 40 тонн мара йоацача. 90 гектар йолча люцерна кхееча кхай тIа 40 тонн моша доакъар Iалашдаьд хIара гектара тIара, план шозза тIехкхоачаш а еш.

Дика хьокхамаш гойтад дулха кхаба Iасилгаш аренде дIанийцачар а. Масала, «Лермонтовский» совхозерча У. Хамурзаева дезало кхаба дIанийцаяр 30 сиргIилг. ХIара дийнахь-бус тIакхета дулх 1095 граммага дIа а кхоачаш. царех хIараяр юкъера лаьрхIача 403 килограмм дозал долаш дIачуелар цар. Духхьал ялх бетта 6,2 эзар сом ахча даьккхад дезало. Цу совхозерча А. Мурзабекова кхы а дикагIа хьокхамаш гойтад. ХIара бежана 1400 грамм дозал тIадеттаденнад цун дийнахь-бус, хIаьта дIачуденначарий юкъера дозал 424 килограмм хилар.

— Цудухьа, духхьал коллективни, дезала, хIаьта къаьстта арендни подряд шеррагIа юкъекхувларах тIехьа тIайоагIача хана тхоай гIулакхаш дикка тоалургхиларах чIоаггIа бIубенна да тхо, — аьлар ший доклада тIа КПСС Ачхой-Мартановски райкома хьалхарча секретара Р. Базгиева, — хIана аьлча цу хьалхарча юхьигаша аьттув балийтаб организованности порядоки айе, къахьегамца дукхагIа хьашт долаш нах хилийта, лаьттан бизза дай уж болга царга кхетадайта.

Уж деррига гIулакхаш бахьан долаш района боахамаша планал совгIа пачхахьалкхенга дехкад 2020 тонн ка бола ялат, 1800 — сом, 400 — дулх, 800 тонн гаргга шура, цхьа миллион фуаш, тха — 110 центнер. ДIаяхача пятилеткаца нийсдича хIанз хIара шера 12 процент дукхагIа доаккх дулх, шура — 14 процент. Пятилетка хьалхарча шин шера шекара свеклаш чуялара даькъе района тIадиса хиннача 10 эзар тонн декхарах духхьал укх цхьан шера юхаметтаоттадаьд аханега гаргга дIакхоачаш дар, 26 процент лакхъеннай хьайбай продуктивность, 30 процент алсамдаьннад дулха дIалуча хIара бежана дозал.

Цхьабакъда, цхьаццадола дика хувцамаш де карагIдаьннадале а, агросектор дегIакхувлара хьал хила деззача тайпара а тха сатедеш а дац. Кхоачашъе аьттув баьнабац тха, оахоша лаьрхIача боараме, ка бола ялат, шекара свеклаш, сом кхебара, дулх даккхара планаш. Дукха да хIанз а тIехь продукци хьаярга дIадодаш дар, хIаьта из бахьан долаш лоха я юртбоахама производстве эффективность, биззача боараме пайда ийбац йолаш йолча йоккхача производственни потенциалах, геттара гаьна да тхо интенсивни дегIаахара новкъа довлара. «Лермонтовский», «Бамутский», «Ореховский» совхозашкара дIанийккхача боахамашка плановичул дикка дукхагIа да баьцовгIай продукци кхеярга дIадодар. Кхы дикагIа хьал дац хьайбай продукци кийчъеча а. Духхьал «Бамутскийи» «Ореховскийи» яхача шин совхозе мара вIаштIехьдаьннадац из яккхарга дIадодар плана ғома чу хилийта.

Парте райкомо из кхоачамбоацар айхха дувз боахам лелабара ерригача экономически механизме кIоаргга перестройка ях ца хиларца. Компетентность, хьинар, гIуллакх довзаш хилар, парте планаш кхоачашъяра тIехьара ший бехктокхам хIаране кхетабар — из да хIанзарча хано экономисташкара цIенхаштта хьадехар.

Цхьабакъда, цу хьакъехьа кIезига дац динза дисараш. Геттара хала чакхдаьккхад укх шера боахамашка экономически дешар, Iомабаьбац къахьегамхой хIара кепиг лархIа, ше хьадаьчох хьахургдар фуд ха. Из бахьан долаш чIоаггIа баргал етт боахама расчет юкъейоалаяра гIулакха, хIана аьлча боахама расчет, арендни подряд, шо-шоашта финансировани елга яхар фуд хац болхлошта.

Боккха болх тIабуж цу хьакъехьа партийни организацешта, хIаьта иштта комсомола комитеташта а. КIоаргга анализ а еш, лерттIа дIакхетабаьбац цар болхлой шо-шоай даькъе къахьегам вIаштIехьбаккхара кердача формай чулоацамах, кердача хьалашка боахам лелабара наькъаш хьийхадац.

Юрта боахамерча хьалех дувцаш ца аьлча далац цхьаькха цхьан гIалатах а. Района боахамашка я 500 трактор, ужжал автомашинаш. бакъда, болх леррагIа вIаштIехь ца баккхар бахьан долаш даим а Iокадаш хул боахама кулгалхой техника тоъаш яц, яхаш. ХIаьта 1,5—2 сменагIа цу технико болх белга вIаштIехьдаккхара уйла яьяц цар цхьанне а.

КIезига йоакхо ю боахамашка шоай фермай хьалаш тоадара. Из ца гуш багIа-теш партийни, комсомольски активисташ. Дукха продукци ма йоайой из бахьан долаш, лохлу цун дикал.

ДIахо докладчика дийцар соцкультбыта объекташ районе хьалъяра хьалех. Дукха да укхаза кхоачамбоацараш, кхоачашъеш яц социальни даькъе район дегIакхувлара оттаяь йола программа. Лоха я хьалъеча объекташкарча гIишлонмонтажни балхий дикал, из бахьан долаш партийни а советски а органашка дукха леткъ нах, гIулакх бокъалгахьа доаккхилга цIенхашта дIадех.

Перестройко кердача тайпара хьагучаяьккхача дукхача проблемех лоархIамегIчарех цаI я интернационализма, патриотизма, атеизма кхетам балар. ХIара сага йоакхо яр, дезале, школе, производственни коллективе кхетам балар — из я гражданственностей интернационализмаи ларлаш тахан чIоагIлуш йола кIийле.

Шоай боахаме кIоаргга перестройка еш хиларах дийцар пренешка къамаьл даьча «Бамутский» совхоза директора коммуниста С. Муталиева. Совхозера ерригга подразделенеш йиззача боахама расчетагIа болх беш я. Цун доалахьа долча 880 гектар лаьттах 640 гектар дIаеннай арендатораштa. Цох хьахулаш бола пайда белгалбаьннаб.

— Цхьабакъда, тахан са дукхагIа ала безам ба тхоашта чIоаггIа къувлачох. Хала бала увз оаха моллагIа дош РАПО гIолла къоастаде дезача кхаьчача. Цхьаккха новкъостал деш яц тхона цун службаш, хIаьта тхогара йоккхий ахчан средстваш хIара шера дIа-м йоах цо. Цудухьа тхоай де йиш йолчох дукха хIамаш хьале йиш йоацаш дус тхо бахархошта социально - культурни объекташ хьалъеча а культурно - бытовой гIулакхаш деча а даькъе. ХIаьта, хьадда аьлча, цу хьакъехьа шийгара доаггIаш дола гIо даьдац тхона парте райкомо а, — аьлар цо ше къамаьл деш.

Из тема дIахо ювцаш пенсионера, РСФСР заслуженни агронома А. Матюшинас тIатехар — юрта боахама къахьегамхошта еннай йоккхий бокъонаш — дезала, арендни подрядагIа болх белга. Саг ше лаьттан тIа да хургвола хьалаш вIаштIехьдаха деза вай, цхьабакъда из болх талмастта лел вайцига. «Аренда», «подряд» яхача дешай маIан, боахам лелабара цу методий совленаш кIоаргагIа дIайовзийта еза наха. Цхьабакъда, цу тайпара болх кулгалхоша беш бац.

Нагахьа санна тахан 72 шу а доацаш, 30—40 шу даьнна со яларе, арендагIа лаьтта хьа а ийца массанена дIагойтаргдар аз цу тIа болх мишта бе беза. ХIаьта из хIана дац таханарча специалисташа?

— Вай дукха дувц бахархой коашка хьайбаш, коа тIара оалхазараш леладац укх тIеххьарча хана, яхаш — дийцар ше къамаьл деш Лермонтов - Юрта юртсовета исполкома председатела М. Цацаева. — ХIаьта мича доажадергда цар шоай доахан, хIара шу ме доал кхаш юртий доазонашта гаргагIа совхозаша хьатIаувзаш хилча. Инвентаризаци яьча хана деррига а гучадаьннад из. Райисполкомо решени яьй уж лаьтташ бахархошта дIадала дезаш да, аьнна, цхьабакъда, из соцам кхоачашбара тохалуш саг вац. Ший теркама кIалара дувлийт из дош парте райкомо а.

Парте райкома, боахамий кулгалхой балха тIа нийсденна кхоачамбоацараш белгал а доахаш, конференце иштта къамаьлаш дир коммунисташа В. Гончаренкос, М. Масаевас, У. Зузиева, Н. Чекиева, Л. Закаева, кхычар.

Керда хержача парте райкома организационни пленумо КПСС Ачхой-Мартановски райкома хьалхарча секретаралла цIаькхазза а Р. Базгиев хержар.

Конференце балха юкъе дакъа лаьцар КПСС обкома культура отдела завезующе Р. А. Сайханова, НГIАССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела, НГIАССР Госагропрома председатела А. Воронкина.

М. ЧАХКИЕВ.

Окружной хоржама комиссе хоам

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совете хоржамаш дара № 121 йолча Наурски хоржамий округа окружной хоржамий комиссе регистраци яьй республика Лакхехьарча Совета депутаталла кандидата **Межаков** Игорь Алексеевича, 1947 шера ваьча, КПСС члена, Нохч-ГIалгIай АССР пачхахьалкхен кхерамзлен Комитета председатела.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета иттлагIа сесси хьелларах

БархIазлагIа хержача Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета иттлагIа сесси хьаелларгъя 1988 шера 25 ноябре Iуйрийна 10 сахьат даьлча КПСС обкома политически дешара ЦIагIа.

Депутаташ дIаязбергба 1988 шера 24 ноябре Iуйрийна 10 сахьат даьлча денз сайрийна 18 сахьат даллалца Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиуме (пр. Победа, 29, 4-гIа этаж, комната 48), 1988 шера 25 ноябре Iуйрийна 8 сахьат даьлча денз КПСС политически дешара ЦIагIа.

Конференцегара— конференцега

БIубенна гIа боах

Кхо шу совгIа ха яьннай вай перестройка наькъ тIа долха, историе календарага диллача-м Iаяха йIаьха а яцар из ха, хIаьта а вайна хьалхашка эттача декхарашка, уж кхоачашдара бе безача сухалга диллача — лоаца а яц. Дукха проблемаш, халонаш хьаIайнай вай вахаре застойни шерашка. Бакъдар аьлча, хIанз мара бокъонца гучадувла а мича доладеннад цар овлаш-м.

Иштта йолча уйлашца хьатIа а нийца дIахьу тха районерча къахьегамхоша перестройка. Цу уйлай ларда тIа, наьха дагарчунга ладувгIаш вIаштIехьбоах шоай политически, организаторски болх районни партийни организаце, депутатски активо. КПСС XXVII съезда, цу тIехьагIа хиннача ЦК Пленумий, XIX Ерригсоюзни партийни конференце дувзадаь вIаштIехьдаьхад район экономически, социально дегIакхувлара ходамбаь генеральни наькъаш.

Экономически кулгалдара керда формаш юкъейоалаярах юххьанца хинна халонаш тIехьашка йоалаш латт. ЧIоагIа воча хьале яр, масала, тха промышленни предприятей флагман — Ахриев ГIапура цIерагIа йола «Электроинструмент» яха завод. Госприемка а, цунна тIеххьа самофинансировании самоокупаемости IотIа а кхийтта, хало тIаэттаяр цунна. ХIанз из а аттагIа йода перестройка урхен тIа. Кхоачашъяьй цо 9 бетта массадолча технико - экономически хьокхамех йола ший планаш. ХIаьта иззамо укх шера цхьоалагIа январе денз йиззача хозрасчетах болх бе йолаенна трикотажни фабрика, хлебозавод, мельзавод, мехлесхоз, кхыйола предприятеш цIаккха а шоай производственни ритм ца хадийташ, тайжа болх беш хьа а йоагIа.

Лоацца аьлча, товарни продукци арахецара 9 бетта йоагIа план 101,9 процент кхоачашъяьй района промышленноста. Кердача экономически хьалашка диллача во хьокхам бац из. Цу тIа, из толам дукхагIдолча даькъе къахьегама овсарле лакхъярца баьккха а ба.

Хозрасчетеи самофинансированеи хьалхара халонаш «Iовшаш» да лаьтташ леладерий, хьайбаш леладерий тха районе мел дола боахамаш а. Перестройка кердача наькъ тIа ца йоалаш а, хIаьта яла ца гIорташ а, цхьаь цхьаъ зIамига а йоккха а производственни подраздeлени яц района совхозашка. Цхьаяраш хIанззехьа кхычарна хьокхам тела а йолаеннай подрядах, арендах мишта къахьега деза хьагойташ. Царех я «40 лет Октября» яхача совхозера Социалистически Къахьегама Турпала Кодзоев Бахьаудина дезала подрядни звено, «Экажевский» совхозера доакъар Iалашду подрядни бригада, совхоз - техникумера Даурбеков Уматгире дезала арендни звено, кхыяраш. Хьувкъамга диллача кхычар кхедечарел дукха дукхагIа а дIабодача маьхага диллача дарегIа а да цар кхеду ялаташ, доакъар. Тха хьалхара зIиргаш да уж.

ЮкъагIа дусаш а, теркам тIа ца бохийташ дуташ а кхоачамбоацараш-м дукха да тха юртбоахаме. «Лсра а луш юхахьежаш фу хургда-хьогI сона» яха оамал хIанз а дIа ца йоала кулгалхой, специалисташ кIезига бац. ХIаьта а деррига гIулакхаш вIашагIтехача во дац тха юрта боахамера сурт. 9 бетта яьча итогех республике хьалхара моттиг яьккхай районо.

Аз лакхехьа аьннача тайпара: масеадолча хIаман корта-рузкъа экономика я. Цу тIара дIа-хьа долх деррига вахара наькъаш. Дукха да уж. ХIаьта а, тахан оаха перестройка прожектор тIахьекха латташ керттера ши никъ ба тха районе: цаI—наьха соцкультбыта хьал айдар; шоллагIбар — наха болх бе моттигаш хилийтар. Уж шаккхе а никъ лаьрххIа оттаяь ши-ший программа йоалаш а ба.

Ховш да районе хIанзалца соцкультбыта гIулакхаш эгтара тIехьарча планашта тийтталга а, хьадаь дукха хIама доацалга а. Бакъда, 1986 шера денз Iаьдалгара наха эшача гIулакхашкахьа леста йолаелар тха капвложеней планаш. Мала тешаргвар массехк шу хьалха укх шин-кхаь шера (1987—89) район экономически а социально а дегIайоалайтара тхона хьахийцача ахчан средстваех нийсса ах дакъа наьха культурно - бытовой хьашташ кхоачашдеча дIадахийта, аьнна хийцад аьлча? Ер 12 пятилетка йолаелчахьа 18 эзар квадратни метр нах чубаха фусамаш хьалъяьй районе. ХIаьта кхыйола объекташ-м йийца а варгвац: Яндаре — детсад, Гамурзиево яхача юрта —клуб, ГIайрбик - Юрта — школа, СурхотIа — клуб, амбулатори, Экажкъонгий - Юрта — клуб, бани, Долакх-Юрта — детсад. Дукха я хIанз хьалъеш а хьалъе йолаяь а цу тайпара объекташ.

Лоацчача хана керда клубаш хьалъергья Долакх-Юрта, ТIой-Юрта, Яндаре. Йоккхий школаш хьалъергья СурхотIа, Экажкъонгий - Юрта, городе, кхыча моттигашка. Городе хьалдеш латт 110 дезала лаьрхIа цIа. Иззамо кхы а шиъ хьалдаь даргда 1990 шу хьатIакхачалехьа. ХIара юрта цхьацца фельдшерско - акушерски лорал ду пункташ хургья. Деррига а цу соцкультбыта объекташка оаха дIадохийтаргда 1989 шера 6,9 млн. сом ахча.

Ала деза, массаболча кулгалхоех дIаяьннаяц соцкультбыта гIулакхашкахьа букъ берзабе Iомаяь оамал. Къаьстта хоалуш я из хIанз, предпреятеш, организацеш хозрасчета тIа яхара гIулакх сихденнача хана. Дехьара а сехьара а оазаш хоз: бани езац, детсадо сабардергда, клуб а цхьан хана хьалъергья, яхаш. Бехкеяр — хозрасчет, самофинансировани я. «Назрановский» совхозера бараш геттара духьалбаьннаб Пхьилекъонгий - Юрта детсад езац, яхаш. Оаха, моттигерча Iаьдалю цхьаккха дича а хьаллоацаргйоаца духьаленаш я уж.

«2000 шу хьатIакхоачаш — хIара дезала къаьстта фусам», «Бахача наха — соцкультбыта хьашташ» яхача таханарча лозунгий идеяш хьал ца лоаца хьакимаш юстарбаьлча бакъахьа хет тхона.

ДIахо, республике а, хIаьта кхычахьа а, дукха яц къахьегама ресурсашка диллача тха районал йIаьхегIа йола моттиг. Берригаш а дIалаьрхIача хIанз тха районе болх бе ха йолаш а къахьега могаргдолаш а 37000 гаргга саг ва. Царех балха боацаш, вешта аьлча, хьабе болх боацаш 11000 саг гаргга. Цул совгIа, хIара итт шу массаза доала школаша хьаарахецаш 18—19 эзар къонабараш а ба. Цу гIулакха а перспективни я тха район.

Нах балха оттабара тхоашта могар а вIаштIехьдоалар а хьаду оаха. 1990 шу хьатIакхаччалца, аьнна цу хьакъехьа оттаьча программах 7100 саг балха оттаве везаш да тхо. Укх шера оаха оттаваьв 1235 саг.

Цу гIулакха нонагIо новкъостал де йолаеннай тхона укх тIеххьарча хана каст-кастагIа хьаелла йолаенна кооперативаш. ХIанз царех 17 наьха тайптайпара хьашташ кхоачашдеш я. 33 хьалъе йолаяьй. Цига а, хIаьта шюшоай цIагIа индивидуальни къахьегаш а, 500 гаргга саг ва.

Лоацца аьлча, къахьегама ресурсаш производства юкъеозара цхьацца таронаш-м лех оаха. ХIаьта а из проблема дIаяккхара дикка новкъостал эш тхона республикагара.

Тха тхоай низаца кхоачашъюлургйоацарех я бахаш болча наьха доахан дажа моттигаш хилийтара проблема а. Цхьан оагIорахьара гIо ду оаха нахага хьайбаш хилийтара, ссудаш а тел уж ийде, шоллагIча оагIорахьара — доакъара, уж доажаде царна моттиг хилийтара а де гIо дац тха. Юрташта гонахьара лаьтташ цхьан ханашка совхозаша аха доладичахьа оахаш да. Цу гIулакха а гIо эшар тхона республика органашкара.

ДIахо, городе Iалаьмате дукха тишденна, ах-хаьрца коммунальни цIенош да чубахача наха Iаьдала мах дIа а телаш. Законага диллача Iаьдалю ремонт е еза царна. Из еш яц цхьаккха шера. Нах леткъ, раьза бац. Из гIулакх а дар республика коммунальни боахама министерствага гIолла цхьан кога тIа даккха дезаш.

ХIаьта, шоашкара доагIача даькъа, перестройкю хьалхашка оттадаь декхараш мелла хала дале а кхоачашде наьсархой кийча ба.

А. БОНДАРЬ,
Назрановски райисполкома председатель.

НАЬСАРХОЙ—

Кхо шу сел дукха ха яц. Цхьабакъда, 19-гIа Нохч-ГIалгIай областной партийни конференци хинначул тIехьагIа дIаяхача цу юкъа Назрановски района къахьегамхоша доккхий толамаш даьхад экономике, культуре, социальни дегIаахара даькъе.

Производство вIаштIехьяккхара кердача формаех коггIортолга а еш, къахьегама коллективаша хIара денна лакхъю къахьегама овсарле.

Белггала хувцаденнад город Назрана ший, районерча кхыча юртий сибат. ЧIоагIъеннай экономика, хьалдеш латт наха чуIе цIенош, культура, халкъа дешара, унахцIено лораяра учрежденей объекташ.

Даьхача толамех кIоаргга доашхаш дувц укхаза кепатехача материалаш тIа.

Ахриев ГIапура цIерагIча Назрановски «Электроинструмент» завода ерригача подразделенешта юкъе ший къаьстта моттиг дIалоацаш я Костоева Марем керте латта сборочни цех, хIана аьлча укхазара арайоал предприяте керттера продукци — электросверлильни машинкаш. Уж вIашагIйохкача бригадашта юкъе къаьстта дика къахьегарца белгалйоалаш я коммунист, къона бригадир Дарсигова Мовлатхан керте латта комсомольско - кагирхой коллектив. Цунна чувоагIача бархI саго хIара дийнахьа 20—30 процент тIехкхоачашъю сменни нормаш.

Царел дукха тIехьабусаш бац Картоева Мовлатхан керте латта мехкарий а. Участка дикагIбола болхлой лерхIаш ба укхаза слесарашсборщикаш Нальгиева Зайнап, Пугоева Мовлатхан, Пугоева Роза, Зангиева Хади, кхыбараш.

СУРТА ТIА: сборочни цехе. Хьалхарча плане ба М. Пугоева, М. Дарсигова, Х. Зангиева.

Р. АУШЕВА сурт.

ВIАШИ НОВКЪОСТАЛ А ДЕШ

Шун лоалахоша — «Электроинструментцаша» — чIоагIа хало ма эзарий шоай завод хозрасчета хьисапе болх бе йолаеннача хана, шо ма атта чакхдаьлар цу экзаменах, яхаш дувц тхога районе бахача наха. Да а да из-м тамашъе мегаргдолаш хIама. Самофинансированеи самоокупаемостеи наькъ тIа доалаш тхона хийттача тайпара хала хилanзар тхона. Цхьан юкъа «лазар» хургда шун предприятена, планаш а кхоачашъюлургьяц, алапеш а кIезиглургда, яхаш тхо шекдаьха кхерам а тIерабаьлар.

Ер цхьайтталагIа бутт ба оаха кердача экономически хьалашка болх бу. Цу юкъа цIаккха а хаьдаяц тха производственни ритм. Укх пятилетка шерашта юкъе дуккха беркатегIа да ер шу. 1985 шереи укх шереи производственни хьокхамаш шоайла вIашдухьалъоттадича укх шерара дараш 136,1 процент лакхагIа да. ДIабахача 9 бетта 553 эзар сома цIена пайда баьб фабрико, тIехкхоачашъяьй массадолча технико-экономически хьокхамех йола планаш, вешта аьлча госзаказаш.

Тешаме ба пятилетка йолаелчахьа оаха бахьаш бола никъ а. Цу хана денз хIанзалца планал совгIа оаха ехкай 1186 эзар сома маьха трикотажни изделеш. Договорни маьхах йола изделеш планал совгIа 1979 сома ехкай. Из дика хьокхам ба.

Иштта да-кх тха гIулакхаш, укх шера 1-ча январе денз хозрасчета гIожача рамкашта юкъе а даха самофинансированеи самоокупаемостеи система хьисапе болх беш дале а. Цхьаккха керда хIама новкъа дац — из хьатIаэца хьо кийча хуле, хьалхе а Iа кийчо йой. Оаха а йир из кийчо. Из — тха гIулакхаш ца талхийта къайле.

ХIаьта а цкъа кхостайича ши-шегIа кхесташ йола чарх мо дIабодац кердача хьисапе беш бола болх. ХIаране хьинар, хIаране кулг-говзал, творчество эш цунна, хIаране дог лаза деза.

Цхьа бригада яр тха цехе «птушницех» вIашагIъелла. ХIама ца эшшаш ехаяьннаяр из, цхьаккха порядок, дисциплина яцар. Цар къарскъип, яхаш хьабаь болх а кхыча бригадашта дIатIаязбора, из хIаьта а ваьта а кIал ма йисайий, яхаш.

Москве, XIX Ерригсоюзни партийни конференце се ягIаш уйла йир аз цу бригада а, хIаьта училище дийша а яьнна хьаяьхкача цу къоначa швеяй-мотористкай а. Болх бе ма хой царна, шоай специальностех дийша ма дийшадий цар, фу эш, фу тоъац царна, аьнна хийтар сона.

ЦIаеначул тIехьагIа сай новкъостаца, цу бригада бригадираца Нальгиева Лизайца дага а яьнна (йоккха опыт йолаш швея-моториcтка я из, хьинаре общественница а я — Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета депутат я Лиза), шинне а цу «бригадах» — бригада е лаьрхIар оаха. Алапешка хьежар тхо. ДукхагIбарий дараш 50 — 60 сомага кхаччал мара дацар. Хаьттар аз царех цхьаннега — Плиева Лейлайга: «ХIана тел хьона сел кIезига алапи, болх бе хаций хьона?» — аьнна. «Хов, — аьлар йоIо, куро корта а лостабаь. — Цу ахчах дош хеташ-м яц со».

Тесса йита ланзар сона Лейла, хIана аьлча уйла йир аз: «Алапи ца дезаре балха а мича ухаргьяр из, училище а мича йоаккхаргьяр цо», аьнна. ТIехьагIо гучадаьлар цу бригадерча мехкараша дикагIа-вогIа болх хьан бу, аьнна учет еш а тохкаш а саг воацалга. Тхоай цеха технолог йолча дахар аз йийца Лизан сои. Атта болх бацар оаха дехар дарах Нальгиева Мадинас (из я технолог) шийна дIатIаийцар. Оаха аьннадар цунга: цу бригадерча хIара швея-моториcтка разрядашка а хьожаш, къаьст-къаьста нормаш оттае царна, аьнна. ХIаьта норма йича царна дIадоагIа ахча а дагарде, хIара денна шоаш фу доаккх царна ховргдолаш.

— Iа ювцар-м подряд ма йий, — аьлар сога цецъяьннача технолога, — иштта кIалйиса бригада мишта йоаккх подряда тIа?

— КIалвисар мара-м цу тIа ваккха а мегаргвацар, — аз,- аьлча, хайра Мадинайна ший «ак» ала йиш йоацилга.

Иштта расчеташ а яь дирекце а профкоме а гIолла тхоай бригадо подрядах болх бергболаш вIаштIехьдаьккхар оаха. Цу ханна вIашагIъеллар къахьегама коллектива совет а. Лоацца аьлча, кхычар санна бокъонаш а йолаш, подразделени хилар тхачох а. ТIехь-тIехьа кIезигагIа хеттар сога а са новкъосташа: «Дехке яьннайий хьо цу тIехьаюсача бригаде хье яха?» — яхаш. ХIана аьлча, из царна шоашта гушше а айлуш доагIа сий.

Аз йийцача Плиева Лейлайна хIанз «дош» хет ше ийдеча алапех а балхах а. 200 сом гаргга алапи хул цун хIанз хIара бетта. Иштта къахьега болабеннаб хьалхагIа цун мо алапех а балхах а доглийлха цун новкъоскъостий, къона швеяш-мотористкаш Манкиева Лида, Экажева Фатима, Нальгиева Марет, кхыбараш. ХIанз тха бригадерча 15 болхлочох цаI вац норма кхоачаш ца еш. КхоалагIча квартале яьча итогех шоллагIа моттиг яьккхар оаха фабрике. Октябрь бетта — хьалхара моттиг! Тешам беннаб тхоах. Айеннай оаха арахецача изделей дикал а дукхал а. ХIара бетта 41 — 43 эзар трикотажни изделеш (берий майкалгаши хачелгаши) хьаю план 39 эзар йолча.

Д. ДЕРСИГОВА,
трикотажни фабрика швея-моториcтка, XIX Ерригсоюзни партийни конференце делегат.

Низ болаш йоагIа совхоз

Кердача наькъ тIа юххьанца боаккха гIа цIаккха а хиннабац атта, къаьстта юрта боахаме. ХIанз, экономически кулгалдара кердача методашца болх вIаштIехьбаккха доладеннача тхона а хоалу из. Цу тIа, укх шера 1-ча январе денз самофинансированеи самоокупаемостеи хьисапе къахьегаш а да тхо.

ХIама ца эшшаш еррига тха подразделенеш подряда юкъе яхай. Сихденнад аренда гIулакх а. ХьатIадоагIача шера тха кхашкара массехк тракторни бригада, дукха звенош арендах болх беш хургья.

ХIаьта а, аргIанара кампани е йиш йолаш гIулакх дац из. ЦаI из да, шоллагI-дар, боахаме механизм эргайоаккхаш доахк тхо, яхаш, Кхачан программа гIулакх мела дита йиш йолаш а дац. Цудухьа, хьувкъамаш лакхдара, хьайбай продукци алсамъяккхара тIера теркам балийтац оаха цIаккха а. Керда хIама юкъе даккхара-м ха а къахьегам а эш, хIаьта а таханарча методашца хьаде ийш яр а юкъах ма дита — цу гIулакха тIахьех оаха тхоай совхоза коллектив, оарцагIбоах кулгалхой, специалисташ.

Цудухьа экономически кердача хьаштех тхона хеттача тайпара ца йоале а кIезига дукха ха йоал тха тхоашта хьалхашка латта декхараш кхоачашде. Хьожаргда вай укх шера 9 бетта хьокхамашка. Цу юкъа 674 тонн дулх дIаденнад оаха паччахьалкхенна (план — 520 тонн), шура 2614 тонн (план — 2561 тонн), ялат (хьажкIаш а тIехь) — 2700 тонн (план 1300 тонн).

Лакхехьа аз аьлар, кердачоа-м сихагIа тIакхача хьажа веза, хIаьта а хьалха Iоаьча опытах а пайда эца беза, аьнна. Цу хьакъехьа деча тешала лаьрхIа ювца мегаргйолаш я Наьсар-Кертерча отделенера тха ферма.

Тха совхозерча подразделенешта юкъе эггара хьалха цу ферме дIайолайир чекови систeмах йола хозрасчет. Укхаза хIараненa хов хIара дийнахьа шоаш баьча балхага дIа мел дода, мел пайда хул. ТIаккха аттагIа да зе ду моттигаш йовза, сихха гIулакх эргадакха.

Тха совхоза эггара дукхагIа зе деш хьайоагIараш хьайбай продукташ я — шуреи дулхи. Бакъда, цу ферме пайда бу цар. Масала, укх шера 9 бетта цига яьккхача шурий хIара центнерах 18 соми 76 кепиги мара дIадахадац планагIа 21 соми 43 кепиги доагIача. Иштта, сов а дувлаш, цу центнерех хьаIайнар кIезига ахча дац — 8463 сом. Цох хIама ца эшшаш нийсса ах — доакъара кхомбарца дувзаденна а да.

Лакха я цу ферме къахьегама овсарле а. Цу аз бувцача 9 бетта хIара кхоабача Iаттагара юкъера лаьрхIача 2429 килограмм йоалаш шура яьккхай цига планагIа 1958 килограмм йолча. Вешта аьлча, планал совгIа — 471 килограмм. ХIанз, укх деношка хIара кхоабача Iаттагара юкъера лаьрхIача 10,2 килограмм шура йоакх цу ферме. Цудухьа яьккхай цун коллективо республикерча фермашта юкъе 9 бетта яьча итогех хьалхара моттиг.

Дукха я тха-м иштта къахьегаш йолча подразделеней коллективаш. Тхо теш, подряд а аренда а бокъонца производствана юкъеяьлча уж дукха дукхагIа хургйолгах.

Проблемаш а я тха. Царех цхьаярашта теркам тIабахийта ловра сона тха районе а республике а хургйолча партийни конференцешка кийчо еча укх деношка. Тхоай чура проблемаш-м фуннагIа даь а цхьалхайоахаргъяр оаха. ХалагIа да тхона тхоай кара доацаш дола хIама хьаде а эргадакха а.

Хьаэцаргья вай дIаювш йола культураш. Тхоай лоIамах уж хувца, цхьаяраш дIае, шоллагIъяраш дIа ца ювш йита бокъо йолаш дац тхо, уж тхоай лаьтташка хьа ца хуле а. Масала, цхьаь цаI шу дIадодац совхозо генараш дика кхедаь а царех йоагIа план кхоачашъяь а. Во хул тха лаьтташка, лазараш лет царех. ХIаьта а республика Агропромо бокъо лац тхона царна когаметта кхыйола культура кхее. Шекара свекла а юргьяцар оаха сел дукха (хIара шера 750 гектар). Техника а низ а бац тха селла цу доккхача кхайна Iунал де а свекла ший ханнахьа чуэца а. Дукха йов из тхона хьал ца кхелуш. Бакъахьа хетар цу морча гIулакхаш тха РАПО, республика Агропром хьожаш а тхога ладуагIаш а хилча.

ДIахо, тха хьашташка диллача, боарам боаццаш йоккха а кулгалде хала долаш а я тха совхоз. Цу тIа подрядни арендни хьисапе болх вIаштIехьбаьккхача кхы а новкъагIа хургда из гIулакх. ХIама ца эшшаш района нийсса ах доазув, ахaнел совгIа йола юрташ тха совхоза чуйоагIаш я. ХIаьта Наьсаре юрташ мел йоккха я ховш ма дий.

Лоацца аьлча, цу хьакъехьа а эргалонаш эшаш я тха совхоз. ТIаккха аттагIа дIабохьалургба тхона перестройка чоалхане, хала никъ.

Б. ДУДАРОВ,
«Назрановский» совхоза директор.

Экономиста уйлаш

Арендана—шерра никъ

Керда хIама хьаллацара, цох фу доал хьажара тIера ба тха совхозера нах. Цудухьа хила мег тхо долча кердача хьисапе болх беш йола кооперативаш а арендни подряда подразделенеш а сел дукха. Масала, тха совхозе вIашагIъелла «Полимер» яха кооператив района статистически отчета юкъе а яха хIанзлехьа а цIи хеза я. ДIабахача 10 бетта цо арахийцад 140 эзар сома маьха гаргга наха эша товараш. Из ба еррига тха совхозо цу юкъа баьр миссел пайда.

Районе цIи хеза я доакъар Iалашду тха подрядни бригада а. Еррига доакъара отрасль цун кара я хIанз: лаьтта а, техника а, доакъара культураш кхеяр а, чуэцар а. Из бригада вIашагIъеллача укх шин шера доакъара сагот де дезаш бац тха хьайбаш леладераш. ДоагIачул цкъа-ахазза совгIа дукхагIа Iалашду цар из. Укх шера цар Iалашдаьр-м шин шера тоъал а да.

Цу масалашца со ала гIертар — экономически механизма керда формаш таханарча юртбоахама производствага товш а я, хIаьта сихагIа уж юкъе ме йоах боахамаш аттача а дувргда.

ХIаьта а дикка хьожа а хьожаш де дезаш хIама да из, хIанзарчоа аьнна, катехха ца а деш.

Тха совхоза хьашташка диллача из товш а ца товш а моттигаш нийслу. Масала, хьайбай боахаме аренда хийцца дIайода чуоттадаь хьайбаш кхоабача, Iаьсий леладеча. Низткъало я цунна детта доахан леладеча. Хьежад тхо цу гIулакхага, эксперимент яьй. Дика дар деррига детта доахан а царна эша доакъар а кхеде-Iалашде, уж детта низ болаш е цхьа дезал, е барта яха коллектив хилча. Из таро хIанзарчоа тхога йоацаш я. ТIаккха хIара доярkана ши-ший деттача доахана Iул арендах дIадала а йиш яц, хIана аьлча доакъара а кхыча шоашта дIадоагIача хIаманна а озабезамаш ду наха. Цудухьа цига подряд дикагIа тов. Цу хьисапе болх беш а ба дояркаш.

Ахархошта юкъе аренда дика товргья. Цудухьа наьха безам цунна тIабахарга хьежжа тхоашта ма могга сихагIа а шерагIа а из механизаторашка кхачийта гIерт тхо. Эксперимент дIайолаяьй.

ДIадолалушше а хайра тхона хьалха хийттача тайпара из гIулакх атта доацалга. Хьалхара гIа боаккхаше а итташ хаттараш отт арендатор хила гIертачоа а арендатора а хьалхашка: ахкан юккъе, балхаш сихденнача хана солярка, мехкаьтта доацаш совхоз юсе, е кхычахьа эш аьнна сона цо из хьа ца луш дуте, совхозо соца нийсхал ца лелайой хьанга латкъа веза са, лаьтта дикачара лургда оаш, е шоашта ца эшар лургда, гектара тIара доалача ялата план сел дукха хIаний? Иштта вIалла хьона дага ца хинна хаттараш ду наха, арендах шоаш лаьтта дIаэцалехьа. Цу хIара хаттара жоп даларал совгIа законагIа хургдолаш из чIоагIде а деза. Иштта хила а доагIа из-м, хIана аьлча лоархIаме гIулакх да совхоза доалахьара воал из а цунна дIалуш дола лаьтта а, техника, кхы мел дола хIама. Цхьан хIаман мара совхоза хьалхашка бехктокхаме хилац арендатор — планагIа йоагIа продукци хьачуялара.

Еррига уж къайленаш ха еза арендах къахьега дагадехача сага. «Дагадеххача» аз хIана ях аьлча, арендах болх бе аьнна цунна команда яла йиш йола саг воацандаь. Сага ший лоIамагIа дита гIулакх да из Iаьдало.

Иштта массе оагIорахьара хьежа, чакхбаьнна, хургдар шоашта хайча мара арендах лаьтта дIаэца раьза хилaнзар тха механизатораш Гайтов Татархан, Евлоев Хьамзат, Гайтов ТIахIир, Угурчиев Мухьмад. Цхьа барт а баь, вIашагI а кхийтта, кооператив яьй цар совхоза 300 гектар лаьтта тIа. Даьча договорах — пхе шера цар кара хургда из укх шера 1-ча ноябре денз. ХIатIадоагIача шера цар цу тIа кхеергья хьажкIаш. ХIанззе а хов царна шоай уж мел кхее еза, царех а хIаьта иштта планал совгIа кхеяьрех а шоашта фу доагIаргда.

Укх деношка чуийнна балхаш деш ба уж шоай кхай тIа: оахаш, хьаьндеш. Шоай «тхьамада» Татархан хержав цар.

Иштта хьожаш, уйла еш юкъейсалаю-кх оаха керда экономически прогрессивни формаш.

И. БАЛАЕВ,
«Экажевский» совхоза керттера экономист.

ПЕРЕСТРОЙКА НАЬКЪАГIА

Ахархочоа ший кхай тIа-кортамукъале

КПСС обкома аргIанара партийни конференци гаргагIертача укх деношка цIаькха а цIаькха а дагаух 1985 шерара апрель. Цу бетта хилар вай вахаре революционни эргалонаш хиланза яргъяц, аьнна хьакхайкадаь парте ЦК Пленум а. Цунгара дIадолалу перестройка истори. Кхаь шера баьча наькъа итогаш йир XIX Ерригсоюзни партийни конференце. Цо хьахьекхар перестройка къулба нийса долга.

Из уйла дIакхайкаергъяр аз, нагахьа санна КПСС обкома партконференце трибуна тIа сай вала везаш хилча. Перестройке аз айса дакъа мишта лоац а аргдар аз. Вайна воашта Iаяха дукха ца гой а, ца хоалой а дикка хувцаденнад, эргадаьннад вай вахар укх кхаь—диъ шера. Массахана вай кхераш-эгаш леладаь, сов дош ала, сов гIа баккха кхийра морх тIера дIаяьннай вайна.

Укх шера ахкан юккъе мичахьара боагIа ца ховш, синоптикаша а оаха а де хIама доацаш, ша теха дохадаь ийрча даьккхар тха хьажкIий кха. ДукхагIа долча даькъе чIорамъяьха чIегIаш мара хIама йитанзар хIаьтта кIудж тесса а хьоаса хеца а мара ца йолаеннача тха хьажкIех. Фу дергдар аз а са звеноцарча новкъосташа а вай дувцача цу застойни шерашка из хатар хиннадаларе? Тха Iаяха сагот-де дезаш хIама хургдацар цох. Директора команда лургъяр, агрономо «заключени» ергъяр уж хьажкIаш силоса хьакха мара пайдана яц, аьнна.

ХIанз кхыча тайпара да гIулакх. Тхоай бала сагага кхачийтанзар оаха цу деношка. ХьатIаэцанзар, силоса дIахьакхийта шоай хьажкIаш, яхаш цхьаболча кулгалхоша-специалисташа даь хьехар а (зуй оаш — хьехар, хьалхагIа из хиннадаларе — ак ала йиш йоацаш команда хургъяр цар). Подрядни хьисапе къахьегаш я тха звено. Хула зе а— тхоай, боала пайда а—тхоашта. Иштта да подряда закон.

Тхоай еррига опыт, хьинар, ахархочун кулг-говзал тIаяхийтар оаха из кха зехьа ца дайта, аьнна. 250 гектар хула ча хьажкIашта юкъе лийлар тхо дийнахьа сарралца, говраш тIа а хайша, фу хиннад хьожаш го боахаш (говраш совхоза хаьхошкара йийхаяр оаха, царга лела ма яйтий уж). Дикка хьежача - техкача тхона гучадаьлар, хийттача тайпара сигале тхоашца къиза ца хинналга. Юкъ-юкъе моттигаш йисаяр ша кIезигагIа беттабенна. Цу гIулакхо а кIезига-дукха са чудоссийтар тха.

Иштта хьажа а хьежа «ревизи» яьчул тIехьагIа оаха лаьрхIар: тхоай «кагий нахи мехкарийи» бартта боалабе. Фуна хьажкIаш я оаха кхеераш, «даи» «нанеи» яха шоай цIераш а йолаш. Оаха «кагий нахи мехкарийи» оал царех. «Кагийча наха» кIовжамаш тасса доладенна ха яр ша техар. Шаво дохадаь, низ боацаш, мела дар кIовжамаш. Цу тIа, цIаккха а ца соцаш догIаш делхаш юкъ а яр из. Мух а бацар хьокхаш. Лоацца аьлча, ши-шегIа опылени е йиш йоацаш юсаш латтар хьажкIаш. Дай говзал дагаехар тхона тIаккха.

Говраш тIа хайшар тхо цIаькха а. 50 метр хула тIIиргаш дIа-хьа а эза уж цу кIовжамаш тIа гIолла удаеш «дото дом» баьккхар оаха кхай тIа. Боккъал - башха опылени хилар цох. Хаххе,аьнна дегIааха йолаелар хьажкIаш, муъаш де йолаелар шан бурилгаша яь човнаш а.

ХIара гектара тIара 39,2 центнер а йоалаш, фуъалъяьха хьажкIаш яьлар цу участка тIара. Цуморча фуна хьажкIий план — 12 центнер я. Юхедисача кхай тIара хьажкIаш а яц кхы эсалагIа.

Иштта да-кх ший тешамах дитача лаьтта ахархочо хьадер.

Б. КОДЗОЕВ,
«40 лет Октября» яхача совхоза подрядни звенон кулгалхо, Социалистически Къахьегама Турпал.

КЕРТТЕРДАР— САГА ФАКТОР

Советски халкъо чакхдоахача гIулакхий еррига сфераш шийна чулоацаш я парте XXVII съездо отта а яь, тIехьагIа хиннача КПСС ЦК Пленумаша хьаллаьца йола перестройка яра программа. Ший чулоацамга диллача чоалханеи масштабага диллача геттара йоккхеи я из. Дерригa советски халкъ а санна, из кхоачашъяра ший низаш оарцагIдаьха къахьегаш я Ахриев ГIапура цIерагIча «Электроинструмент» завода коллектив.

1987 шу хьатIакхаччалца хадданза ший декхараш кхоачашдеш хьаенарех я тха завод, дуккхаза а призови моттигаш яьхай цо республиканcки социалистически яхье, цунна дуккхаза тийннай Сийлен грамоташ, КПСС обкома карара кара тела вымпел.

Дика кхетаду оаха перестройка тхоашта хьалхашка увттаду декхараш, уж кхоачашдара дерригa де а гIерт. Цхьабакъда, тха аьттув баланзар катехха из декхар кхоачашде оарцагIдала, хIана аьлча соахкара шу долалуш заводе юкъейоалаьча госприемко дIадийхар хьалха арахецаш хинначул холуш дикагIа йола продукци арахецилга. ХIаьта застойни ханашка, прогрессивни технологи юкъейоалаеча, производства технически боарама арахецача продукце дикал а лакхъяра дешаш дувцача хана отделашкарчеи цехашкарчеи инженерно-технически болхлоша къаьнарча хьисапе уйла еш хинна хиларо коллектива аьттув балийтанзар хьаIайна дола кхоачамбоацараш лоаццача юкъа дIадахийтара. Хьагучадаьлар цехаши технически тIахьожама отделаши нормативно-технически документацеца, стендашца, контрольно-бустама приборащца, мерительца Iалашъяь ца хилар. Отта а яь производствана юкъейоалаяь цхьайола техпроцессаш хано дIадехарашка хьежжа яцар. Технологически дисциплина хьалаш тохкилга формально чакхдоахаш хиннад цехашка, технологически оснастка, дикал лакха хилийтара доагIаш дар хьа а ца дехаш. Из бахьан долаш кIал хIама ца дуташ шестеренкаш, редукторий корпусаш, заточной станокийн гIишлон-машинайи деталаш яра технологеш дIаяха езача дIатIакхаьчар тхо. Хьаеча изделей дикал лакхъяра соахка кхы тIа а цхьайола операцеш производствана юкъейолае езача кхаьчар коллектив, хIаьта из бахьан долаш, кхы тIа а бIаь эзар сом совгIа ахча дIадахийта дийзар алапен фондера. Кхы дикагIча хьале бацар технологически оборудоване болх а. Дуккхача даьча тохкамаша хьагойтар цар болх боаггIача боараме ца хилар. Из бахьан долаш соахкарча шера план кхоачаш ца юлуш йисар завода коллектив. Эшшача боараме поставкаш ца яр а, хIаьта иштта лоха дикал йола продукци арахецар а бахьан долаш 1 млн. 450 эзар сом гIод текхар оаха.

КIезига бацар цу хана халонех кхерабеннараш, балхах дог ийкхараш, завода хьал юха а цхьан кога тIа даргхиларах ца тешараш. Соахкарчул дикагIа дацар карарча шера 1-ча квартале этта хиннар а. Духхьал январь бетта продукци кийчъяра а поставкай а план кхоачаш ца ярах паччахьалкхенна дIа ца луш йисар 804 эзар сома маьха яр. Банкаи тхоай потребителаштеи 7 миллион сом гаргга декхарийла дисар тхо.

Производства гIулакхаш хадданза телхадеш хIама дар сверлильни патронащца, картонаца, углекисли газаца, шестернещца, паспортащца, этикеткащца завод Iалашъеча ритмичность ца хилар. Цунца дувзаденна комплектующи деталеш хьакхухь самолеташца, хIаьта цо холуш алсамдоах продукци хьаярга дIадодаш дар.

Заводе хIанз эттача хьала боккха бехк тIабуж коммерчески дешаех директора заместитель волча Б. Гагиевна. Эсала болх баьб цо потребителащца, эшшача боараме поставкаш ца яр бахьан долаш, заводагара гIодаш ца дахийтара даькъе. Завода финансови хьал во хилара керттерчарех цхьа бахьан да 2 млн. 960 эзар сома маьха производствана эшаш йоаца бийдал, материалаш, комплектующи деталеш складашка хьаIайна хилар а.

Госприемка йиззача боахама расчетои, дIадехараш дика кхета а даь, заводе оттаяьй продукци кийчъяраи из маьхалъяккхараи баргал етта ледарлонаши кхоачамбоацараши дIадахара тIалеста йолча мероприятей план. Бакъда, белгала ала деза: тха тхоай хиларал совгIа боккха бехк ба оаха кийчъеча продукцена эша патронаши электродвигателаши тхона лоаттаеча тха смежникий а. ЛеррагIа кхоачашдаьдац цар шоай декхараш.

Комплектующи изделей дикал айяра тIехь лоаттабу тIахьожам чIоагIбаьб заводе, чакхъяьккхай болхлой аттестаци, де мел эша гIулакхаш даьд механически гIишлон - отделочнии машинкаш ечеи цехашкара «готта» моттигаш дIаяхара, технологически нийсало дIадехарашка хьежжа хургйолаш оборудованена ремонт яра. Шерра юкъейоалаеш латт боахама расчет. Технологически оборудовани кердаяккхара духхьал соахка ийцай 250 эзар совгIча сома маьха йола зубофрезерни, шлифовальни, токарни 10 станок-автомат, хIаьта Iилмаи техникаи карагIдийннараш, прогрессивни оборудовани производствана юкъейоалаяра духхьал укх шера хьалхарча нийс бетта дIадахийтад 337 эзар сом ахча. Юкъейоалаяьй отделочно-расточной станокаш, кузнечно-прессови оборудовани.

Электронни оборудованена, числовой программни управлени йолча станокашта доал дара йIаьххача курсашка Iомаваьв шиъ специалист, лакхереи юкъереи образовани а йолаш.

Лакхе йийца уж еррига мероприятеш чакхъяхаро аьттув балийтар карарча шера хьалхарча 9 бетта поставкай план 100 процент кхоачашъе, 2,5 процент план тIехкхоачаш а еш, 22 миллиони 618 эзари сома маьха товарни продукци арахеца. Тоаденнай завода финансови хьал а. 800 эзар сома маьха кIезигъеннай материальни маьхалений лимитал тIех хинна запасаш, 559 эзар сома кIезигдаьд, карара шу хьатIакхаччалца нийсдалийта завода декхар.

Предприяте фондаш вIашагIйохка хьоккхам — пайда бара йола план — холуш тIехкхоачашъяь хургьяр цу юкъа, нагахьа санна коммунисташа керттерча инженера Р. Оздоевеи техотдела начальника Б. Тимурзиевеи кулгалдеча службаша электросверлильни машинкай цхьан тайпана дикала паччахьалкхен Знак ялара аттестаци елга Iалашдаьдаларе. Из ца дар бахьан долаш 900 эзар совгIча сома маьха пайда шийна бе ца могаш йисар тха коллектив. ХIаьта цу пайдах, ховш ма хиллара, тийша да тха коллектива члений хьал, производство дегIаахара, соцкультмероприятейи материальни поощрени яраи фондаш вIашагIйохкилга, алапи алсамдувлилга.

Йоккха терко ю оаха коллектива къахьегама, быта а социально дегIаахара а хьалаш тоадара дешай. Сметни мах цхьа миллион сом гаргга а болаш, 420 моттига лаьрхIа гостинични хьисапе йола общежити хьалъяра проект оттаьй. Из хьалъяьяьнначул тIехьагIа дикка тоалургда дуккхача болхлой, инженерно-технически персонала вахара-бытовой хьалаш, цо аьттув лургба завода чIоагIа эшаш бола лакха квалификаци йолча машинашъерий специалисташ производстве дIачIоагIбара. Заводе вIашагIйоллаш я духхьал соцкультбыта здданештеи сооруженештеи ремонтни балхаш мара дергдоаца къаьстта йола ремонтно-гIишлошъяра бригада. Ремонт яьй салаIара базана, берий бешаи столовенеи. Столове зал хозъе, кердача мебельцеи оборудованецеи Iалашъе лерхIаш да тхо.

Тха керттерча кхоачамбоацарех цаI да Iилмана карагIдийннараш, керда техникеи хьалхалатта технологии юкъекхувлара инженерно-технически болхлой оарцагIбаха тхона мега ца хилар. Цудухьа хIанз а тIехь кIезига нийслац производстве цхьадола кхоачамбоацараш, эсала юкъекхувл дикал лакхъе аьттув луш йола технологи, механизацин автоматизаци.

Заводе хIанз еш йола перестройка — технически прогресс, хьалха латта технологи, механизацин автоматизацин производствана юкъекхувлар, къахьегама овсарле лакхъяри материалий, бийдала, доагара-энергетически ресурсий кхом бар, арахецача продукце дикал лакхъяр, къахьегамеи производственнии дисциплина чIоагIъяр.

Х. ТАМАСХАНОВ,
Назранерча ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» завода директор.

КХОАНЕН ЛАРД ЕЛЛАЙ

Перестройка процесс кIоаргъяра доккха гIо деш да 1985 шера тIайийца мехка Кхачан программа кхоачашъелга. Цудухьа къаьстта йоккха терко ю цу гIулакха тха боахама механизатораша. Шоай низ а хьинар а ца кходеш къахьег цар шоай кхашка.

Боахаме кхоъ тракторнии 5 бешамаш лелаеш йолеи бригадаш я. Укх ерригаш а бригадни подрядагIа къахьегаш а я тха. Царна кулгалдеш ба шоай гIулакх дика довзаш бола, ахархочун гIулакхах дика кхеташ, нах шоашта гонахьа вIашагIтоха ховш бола юртбоахама специалисташ. Района боахамашта юкъе шерра яьржа лоаттаеча социалистически яхье тха «Маяк» совхозо массаза а призови моттигаш йоахаш хьайоагIаш хилар дуккхача даькъе тийша да цар кулгалдеча коллективаша беча хьинареча балхах.

Кхашкара балхаш деш ши тракторни бригада я тха, Измайлов Тимерлани Евлоев Заьудини керте а латташ. Цу шин коллектива хьинарца вIаштIехьдаьннад укх шера хьажкIаш чуялара паччахьалкхен план хьогге а кхоачашъе. ПланагIа йоагIаш хиннар 250 тонн йолча хIанзлехьа кхо бIаь тоннал дикка тIех ехкай оаха уж паччахьалкхенга, хIанз а тIехь дIачутелаш а латт. Иштта, хIанзлехьа дикка тIехкхоачашъяьй совхозо шекара свеклаш чуэцара план а. Укх шера 800 тонн йохка езаш дар тхо уж. бакъда ехкараш-м цхьа эзар ши бIаь тоннал тIехъяьннай. Цхьа юкъ яьккхаяр оаха хаоттама хьалаш талхар бахьан долаш кхашкара балхаш юхасоцадаь. Цхьабакъда, хаоттамга хьежаш даггIаше а хьаяханза йиса шекара свеклаши хьажкIаши йовргйолга кхета а деш, сихдир тха механизатораша кхашкара балхаш.

Геттара дика къахьийгад тха механизатораша доакъар Iалашдеш а. ПланагIа укх шера Iалашде дезар оаха 3900 тонн моша доакъари 700 тонн йоли. Цу декхарах а дика лоархIадаьд тхо. КIоагаш чу деллад 5000 тонн моша доакъар, хIаьта эшачул 11 тонн дукхагIа да оаха хьалдаь аьла аргIаш.

ХьатIадоагIача шера хургболча хьувкъамах а уйла яьй оаха. ПланагIа дIаде дезаш дар 350 гектара тIа гурахьа дув ялат, хIаьта дIадийнар — 415 гектар.

Уж дерригa балхаш деча, шоашкара масал а луш, Iалаьмате дика къахьийгарех ба 35—40 процент ден нормаш тIехкхоачаш хинна механизатораш Нальгиев Башир, Албогачиев Iадрахьман, Нагоев Махьти, Нальгиев Мухьмад, Муцольгов Дауд, Бузуртанов Мухьмад, кхыбараш.

Б. ДЗАУРОВ,
«Маяк» совхоза керттера агроном.

Кагирхой хьинар— перестройкана

ХIара саг, бера хана денз, хьалкхув коллективе. Эггара хьалха дезал, тIаккха берий беш, школа, тIаккха къахьегама коллектив. ЧIоагIа аьттув ба цун, из воддаше а цхьан дезала хьисапе вIашагIкхийттача барт болча коллективе нийслой. ТIаккха цу коллективах цунна хургва доттагIа а хьехамча а. Цхьабакъда, цу тайпара функцеш кхоачашъе лакха моральни маьхаленаши дика традицеши йолча коллектива мара могаргдац.

Цу тайпара коллектив я комсомола Назрановски райкоме Султыгова Ахьмада Хадчата вIашагIъеллар. Укхаза вIаштIехьъяьккхай дика психологически климат, шоай гаьннара йоагIа традицеш. Коллектива беррригача членашта закон а хинна дIаэттад, новкъоста эшшача гIо-новкъостал дар. ХIаьта, цу традицеш тIара ги диллал дIа-хьа ваьннар, психологаша оалача тайпара аьлча, кхетам балара группа низ тIабахийте юхаметтаоттаву коллективо.

Хадчат Ахмедовна хьалкхийнай дукха бераш долча къахьегама дезале. ЗIамига йолча хана денз Iомайир из дас-нанас къахьега, бовзийтар цунна хьаьналча къахьегама чам а мах а.

Итт класс яьккха йоаллаше а Пхьилекъонгий-юртаще дийшача школе пионервожати йолаш болх бир цо. 1974 шера Л. Н. Толстой цIерагIча Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета математически факультете деша отт из. ХIаьта, 1979 шера, университет чакхйоккхаше а, распределенех из хьожаю Назране № 4 йолча юкъерча школе математика хьехархочун болх бе.

Цу школа комсомольски организаце секретарь хилча, цунна хайра, мел хала болх ба из. Комсомола секретарь ма вий кагирхой дерригача хьашташка хьажа везар, уж кхоачашде дезар. Цхьабакъда, халачох къехкаш ца хиннача Хадчата из болх беза а белар, цу балхаца ший вахар дувза а лаьрхIар цо.

Дукха ха ялалехьа комсомола районни комитете Х. Султыгова дIаяйзар. дика кайоала организатор а, нийсхо лелаю саг а санна. Цудухьа, дукхагIчарна бакъахьа хийтар Султыгова Хадчат шоай комсомольски вожак хилча.

Дукха ха ялалехьа царна ха а хайра, шоаш гIалат ца баьнналга. ХIана аьлча, из хьалхара секретарь йолаш болх бе йолалушше а, ВЛКСМ Назрановски райкома болх овлангара денз хувцабелар. Балха юкъедоаладир «комсомола ди». Цу дийнахьа райкома аппарата беррига болхлой района юххьанцарча комсомольски организацешка болх беш хул. Цу гIулакхо йиш хулийт райкомага, мугIаререча комсомольций хьалаш а хьашташ а дикагIа довза, цар вахаре хьинаре дакъа лаца, лоацца аьлча, кагирхой вахара гаргаоз райкома болх.

Шоай болх плана ларда тIа баьккхар цар. ХIанз райкома хIара болхлочо хIара оршот дийнахьа аппарата коллектива хьалхашка дIадувц дIадахача кIира ше даьри укх кIира де лерхIари.

Райкома бюро хIара заседане ладувгI пионервожатешка, цар болх бувц. Болх вIаштIехьбаккха ца магар бахьан долаш хIанзле шиъ дIа а яьккхай царех балхара. Лостам баьб парте ваха безам болчарна йола рекомендацеш чIоагIъяра гIулакхе а. ХьалхагIа водачоа а воагIачоа а уж дIателаш хиннаяле, хIанз парте ваха заявлени язъяьр бюро заседане хьа тIа а вийхе, цунца юхьдуххьала дувц, из фу новкъост ва а, фу комсомолец ва а, парте хила мегаргволаш из вий а. Цу гIулакхо а чIоагIа айъю райкома авторитет.

Назрановски РОВД болхлоша спекуляцена духьала лелабеча къовсаме а хьинаре дакъа лоац комсомола райкома актива. ХIара кIирандийнахьа массехк комсомолец хул базара коа милице болхлошта гIо деш. Цу гIулакха райкоме ший график а я.

Ховш ма хиллара, районе, ерригача а республике санна, чIоагIа ира латт балха отта моттигаш ца таара проблема. Из дош къоастадара райкоме вIашагIъеллай нах балха оттабара бюро. Комсомольски ударни стройкаш тIа хьежабу цу бюрос комсомольцаш. Масала, хIаьз дукха ха йоацаш Комсомольск-на-Амуре яхача городе вахар цхьайтта комсомолец.

Хадчат Ахмедовна хьалха а яьнна, чакхбаьккхар кагирхой мукъа ха зехьа ца йоаяра, царна салаIа хьалаш Iалашдара боккха болх. Хьайийллар кагирхой бар, видеоаппаратура а яьккха, хьайийллар видеосалонаш.

Дукха терко ю цо района коллективашта а къахьегача кагирхошта а юкъера социалистически яхь айъяра. Цу гIулакха укхаза вIаштIехьъяьккхай «ЦIе косынка» яхеи «Комбайнерашта юкъе рекорд оттае воал со!» яхеи, иштта кхыйолеи конкурсаш. Дукха ха йоацаш комсомола райкома пленуме «Мастер — дошо кулгаш» яха ВЛКСМ ЦК значокаш елар доярокашта юкъе котало яьккхача Даурбекова Зарайнеи Дзаурова Циэшаи.

Социалистически яхье котбаьннарашта доазол дехьа баха комсомола чотах туристически путевкаш а язъю. Цу гIулакхо а чIоагIа айъю къонача къахьегамхой балха стимул.

«Ленина никъ» яхача районни газета тIа хьайийллай «Комсомольски вахар» яха керда рубрика. Района организацей комсоргашеи райкома болхлошеи шоай балха опыт, мугIарерча комсомольцаша шоай проблемаш, ювц цу рубрика кIал кепаеттача материалаш тIа.

Х. Султыгова керте эттача денз райкома а комсомольций а вахаре хинна дерригa хувцамаш-м дийца а варгвац. Ший масалца, наьха хьашташ довзарца, хIаране хьал тоаде гIертарца белгалъяьннай из массанена а. Цудухьа комсомольцаш цох тийша а тийшаб, цунна тIехьа а эттаб.

Хадчат Ахмедовнай балхади нийс сахьат даьлча доладала дезаш дар, цхьабакъда, из бархI сахьат даьннача хана а го йиш я ший балха тIа. Балха метод а къаьстта белгала я цун.

ХIаьта, Хадчат Ахмедовна йолча хийцца чувода моллагIа а, духьал ший цIагIа санна. Массаза а кабинет йизза нах хул из йолча. Х. СултыговагагIа гIо деха укхаза комсомольцаш баьхка ца Iеш, юрта зIамига вар а воккха вар а воагIа. Шийна мога а могаш, гIо дийхачун хьашташ кхоачаш ца деш а Iац из. Цудухьа еза хургьякх из районерча комсомольцашта а беррригача наха а.

У. САПРАЛИЕВ.

КУЛЬТУРА КХУВРЧ

Укх тIеххьарча шин-кхаь шера йоккха терко ю Наьсарен районе бахархой культурни хьашташ диззагIа кхоачашдара. Цу гIулакха лаьрхIа городе а юрташка а хьалъеш дукха соцкультбыта объекташ я.

Долакха-Юрта нийсвеннача гаьннара бIаргагургда юрта йистте латта, граждански тIем тIа деникинцашца майрра латаш шоай синош дIаденнарий сийна оттадаь памятник-мемориал. Юрта бахача наха шоаш хьинаре дакъа а лоацаш хьалдаьд из. Культура цIенош хьалдаьд СурхотIа, Экажкъонгий-Юрта. Хоза, йоккхий гIишлош я уж. ХIанз юртахой аьттув ба кинога хьажа, художественни самодеятельносте дакъа лаца, цхьаццайола шоашта езаенна кулгговзал Iомае, кхы дола шоай хьашташ кхоачашде.

Къаьстта ала лов Экажкъонгий-Юртарча культура ЦIенах. Дукха ха яц из болх бе доладенна, цхьабакъда, хIанзлехьа цун коллективо даьр кIезига дац. Укхаза болх беш я халкъа инструментий, халхара, барзкъаш дахараи тегараи, кхыйола кружокаш, тайп-тайпара спортивни секцеш. ХIара сайрийна Iалаьмате дукха нах гуллу юртарча культура кхуврче. Кагирхошта лаьрхIа укхаза чакхйоах салаIара сайренаш, «хаттарийи ответийи» сайренаш, беседаш, лекцеш еш, «герга истолаш» чакхдоах, «дикагIвола артист» яха а кхы тайпара йола а конкурсаш, викторинаш ю. Хьинаре дакъа лоац царна юкъе юртарча кагирхоша, школай дешархоша. Каст-каста чакхйоах спектаклаш, концерташ. Уж увттаеча хана къонабарашца нийсса Iалаьмате дукха хул культура ЦIагIа юрта баха боккхий нах а.

Иштта, масала, дукха ха йоацаш экажевцаш болча хьоашалгIа енаяр Къулбаседа-ХIирий АССР-ра «Горец» яха халкъа ансамбль. ЧIоагIа безаме, дегаш гIоздаьнна тIайийцар цун выступлени зале гулбеннараша.

Юртахоша иштта самукъне шоай мукъа ха чакхйоахаш хилара доккха дакъа кхоач культура ЦIен директора Могушков Ахьмада.

— Дукха ца говш вола хьо тхо долча, оаха-м кхы а сакъердамегIа дола хIамаш гойтаргда хьона тхоай культура кхуврча чу — аьлар цо укх деношка тхо вIашагIкхийтта долаш.

Хьинар долча НГIАССР заслуженни артиста ший дош дизза кхоачашдергхиларах цхьаккха шеко яц, цун хьинареча балхо къаьгга хьагойт из.

А. СУРХОЕВ.

Город Назрань тахан

Р. Аушева сурт

Тахан 70 шу дуз (1918 ш.) Венгре Коммунистически парти хьахинна

ВСРП: къовсамеи къахьегамеи шераш

24 ноябре кховзткъе итт шу дуз Бела Куна кулгал а деш Венгре Коммунистически парти (КПВ) хьахиннача дийнахьа денз. 1918 шера революционни парти хьахулача хана мохк Австро-Венгерски империна юкъебодаш бар. Бахача наьха дукхалга диллача (52 миллион саг) Европе шоллагIа моттиг лоацар цу монархе, хIаьта територе хьакъехьа — кхоалагIа (650 эзар квадратни километр). Европейски системе импери Германегахьа яр, дукхача хана денз дукхагIа цунна карайола союзник а йолаш.

Монархи мелъялара фактораш дукха яр. Политически система шиий ха яьккха яьнна къаеннаяр. ХIаьта Венгре вахар 21 миллион саг,. царех 9 миллион саг венграш а болаш. ЦхьоалагIа дунен тIом болабалалехьа пролетариат дикка чIоагIа политически низ а хинна дIаэттар. Болхлой классо Венгре хьайир шиий организацеш. 1890 шера денз Венгерски социал-демократически парти, болх беш яр профсоюзаш. 1911 шера социал-демократи кагийча буржуазе тайпарча партех дIакхийтар.

Царна дагадар массане юкъара хоржамий бокъо юкъе а йоалаяь, парламенте шоай нах дукхагIа хержар. Цу коалице шиий баьчча лаьрхIар Михай Каройих — «Венгерски Керенскех».

1918 шера октябре денз дунен халкъашта юкъерчеи чурчен политически вахаре цаI шоллагIчоа тIехьа йоккхий событеш хилар, хувцалуча, дукхагIча даькъе вIаши духьал долча хьалашта ма йоагIIара хулалацар оттаяь политически программаш.

1918 шера 16 октябре парламенте дIакхайкадаьдар тIем тIа ийшад, аьнна. 25 октябре кагийча буржуазе шин партен Венгерски социал-демократически партеи викалех вIашагIтехар Венгерски Къаман совет. 30 октябре герзаца кийчъяь восстани ярах буржуазно-демократически революци котъяьлар. 31 октябре хьа а яь, болх бе йолаелар Михай Каройи керте латта коалиционни правительство. 13 ноябре кулгаш яздир белградски военни пактана, Венгри ийшача мехкех а тохаш, котъяьннача паччахьалкхенашта кара а йохийташ иштта кулгаш яздир зIамига къамаш даха территореш йоалийташ — йоалийташ мукъа ялийтара а. 16 ноябре Венгри республика я аьнна дIакхайкайир. ТIехьа тIахиннача кIирашка тIайийцар граждански кортамукъаленех, хоржамий бокъонех, къамо ше шийна доал дарах, иштта кхычарех дола законаш.

Юххьанца хеталора Каройи программа кхоачашъюлургйолаш я аьнна, бакъда тIехьагIа гучаяьлар из мела хилара белгалонаш. Антанта хьувзар дерригa Iаьдал ше бе делла котъяьлча санна, моастагIала тIехь хьайр массехк паччахьалкхе а. 1918 шера декабрь чакхбоаллаш дуккха миллионаш венграш баха паччахьалкхен територе дикка доккха дакъа дIалаьцар. Арахьарча политически хьале правительство кхычарех дIахоадаяь хилар. Каройина маганзар шиий программашца къамана юкъе барт бе. Правительствана юкъеяхар алхха цхьа парти — социал-демократически парти. Цун советашка дукхагIбараш болхлойи солдатскии депутаташ бар. Социал-демократий партийни программагIа а Советаша дIадехарегIа а хетар революце социальни гIулакх дIатIаэцаргда, аьнна. Бакъда, социализма идеяш яржа йолаелча буржуазии зIамига буржуазии кхераелар.

Цу хьале политически къовсама хьалхарча плане эттар малагIча наькъаца дерза йиш я социализмагахьа — социал-демократена радикализаци яра наькъаца е кердача, революционни парте болхлой класс керте латтача наькъаца, аьнна дола дош.

Эттача хьале хоадам беш дола дош аьлар Бела Кун керте латтача военнопленни интернационалисташа. Россе хиннача октябра хьокхамагIа цар кхетадир пролетарски революцега бода никъ шиий лоIамера болхлой парти хьаярга гIолла бодилга. Мехка цIабаьхкача венгерски коммунисташа шоай керттера декхар лерхIар керда парти вIашагIтохарах. 17 ноябре Бела Кун Будапеште кхаьчар. Цига цо дIадоладир ВСДП-е боацача социалистий йоккха йоацача группашца меттел, профсоюзни лоархIамеча лидерашца а парти хьаяра гIулакх. 1918 шера 24 ноябре дуккха викалаш болча собране дIакхайкадир Венгре Коммунистически парти вIашагIтеха хилар. Парте председатель Бела Кун хилар.

Юххье денз КПВ программа тIа оттадаь дар къаман хьашташи общественни прогресса лерхIараши цаIаш хилар. Программас теркалдаьдар цу хана дола актуальни меттел перспективни а декхараш. Парти Советски Россена тIехьаэттар. Хьалхарча плане оттадир пролетарски революцех дола дош. Программа тIа белгалдаьккхар болхлойи салтийи депутатий новкъосталца Iаьдал бе кхачийта йиш йолга, нагахьа санна социал-демократически партера оппозици коммунисташца барта йоде. Хьалхара гIа боаккхаш парти гIертар предприятешка болхлой тIахьожам оттабе, профсоюзашца барта хилара тIехьа яр, коммунисташ а профсоюзашта юкъебаха йиш хулга дIадехар. Лаьттан реформа деша хьакъехьа доккхийи юкъереи лаьтташ декъара декхар оттадаьдар.

Венгре Коммунистически парти берригача мехка влиятельни низ а хинна дIаотташ яр. Революционни нах Iаьдал бе долла кийчбора цо, цул тIехьагIа, Венгерски Советски Республика дIакхайкайича, кердача общества кIийле хьаяра, цун оборона чIоагIъяра тIаберзабора.

ТIеххьарча юкъагIа парти фашисташта духьалара халкъа фронт хьаяра инициатор а хинна дIаэттар, дунен шоллагIча тIема шерашка патриотически низаш герзаца духьалъовттара кулгалдир. Фашизмах мохк мукъабаьккхачул тIехьагIа кердаьккха компарти социалистически революцена кулгалду низ а хинна дIаэттар.

Социализма новкъа шовзткъа шерал совгIа йолча хана Венгри дегIаахаро тешал ду парти хьаьрий политически васкеташ коммунисташа толамца кхоачашдеш цу шиий стратеги хувцалуш дола хьалаш теркалдеш хилара. Масала, мехка мегар личноста культ оттара кризисах мукъабала, хIаьта 1956 — 1957 шерашка контрреволюционни мятежах хьахиннар дIадаккха а. 1956 шера парти кердаьккхар, хIанзара цIи тIа а ийцар Венгерски социалистически болхлой парти.

1968 шера юкъейоалайир экономикана доал дара керда система, цо хьахилийтар мохк социально-экономически дегIаахийтара наькъа керда этап. Из юкъ белгала я къахьегамхой вахара хьал сихха тоадаларца, экономика, Iилма, культура лакхъяларца.

Къаьстта лоархIам болаш я 1988 шера май бетта хинна Венгерски социалистически болхлой парте конференци. Цига тIайийцар экономика реформа сихъяоа решени, политически система кIоарга эргаяккхарах дийцар. Конференце оттадаьо теркал а деш, кердаьккхай партеи паччахьалкхени кулгалхой состав. Кулгалдара ленински принципашта юха тIаберзаш, парте болх, парте чухьара вахар демократичнегIа хул, парте членаша цун политика хьахилийтара юкъарчал доацаш дакъа лаца йоккхагIа таро хул, парте боацаращцара гIулакхаш дукхагIа леладе йиш йолча доал, общественни организацештеи доал дара паччахьалкхен органаштеи юкъера функцеш екъалу.

Габор КРОНШТЕЙН,
венгерски публицист.
(Будапресс — АПН).

Ховш да мехка хIара шера автомобилаш миллион гаргга дукхагIа хулга. Алхха цхьан Москве наьха шоай доалахьа йолаш хIанзле а 500 эзар автомобиль я. Столицерча ГАИ сотрудникашта хьалхашка отта декхар мел чоалхане да кхетадеш да.

Укх тIеххьарча хана дикка технически Iалашъяьй Госавтоинспекци. ГАИ болхлошка я скороста даймехка индикатораш, видеокамераш, скоросташ дIаязъяра йола прибораш — автоматаш, дийнахьа а бус а аварийни балхаш дара эша оборудовани, кхы дуккха дар. Новкъа машинаш нийса лелаяйтара толаме юкъейоалаяьй «Старт» яха автоматизированни система.

Дийнахьа а бийсана а шоай атта доаца гIулакх кхоачашдеш ба дукха миллионаш нах бахача городе столица ГАИ сотрудникаш.

СУРТА ТIА: ГАИ дола керда хIама — автомобила чархаш вIашагIъювзара а никъ тоабаь хилара а боарам хьахьокха прибораш.

В. СОЗИНОВА сурт.
(ТАСС фотохроника).

Йиццъялийта юрташ

Вай дах, цIаккха а ца хиннача тайпара наьха политически уйла, ма дарра, аьлча, керда уйла хьайнача, сакхетам лакхлуча хана. Из керда хIама дIадоладалийтад революционни перестройка кхайкаяьча парте XXVII съездаи къаьстта 19 Ерригсоюзни партийни конференцеи решенеша. ХIаьта из дерригa а тIадерзадаь да наьха вахара хьал тоадараи вай общество кердаяккхараи. Массанахьа а раьза хиннa хьаллаьцад из наха.

Бакъда, перестройка хIанз а йоацаш моттигаш нийслу вай вахаре. Майрра ала йиш я, Сунженски района Галашкеи Алхастеи перестройка яха дош хеза а дале тамаш я, аьнна, хIана аьлча, цига деша газет а хьажа телевизор а, ладувгIа радио а низкъала я.

Юрта баха нах Iокадаш ба, — вай республике хиннача хувцамех тхона хIама дац, яхаш, хIана аьлча Грознерча передачашка хьажа аьттув балац тха, лоамаша новкъарле ю телевизора, укхаза телевышка яц. Цунах дог а дилла, юртахоша йоах, фу дича вIацитIехьдаргдар-теш тха кепайоазонга гIолла Нохч-ГIалгIай республика вахар довза. КIира цкъа мукъагIа керда газет деша йиш хуларе-м хIама дацар, йоах цар.

ТIаккха аз лаьрхIар из тахка, хIанаб Галашкара нах дIадахача бIаьшерашка санна бахаш, аьнна. Газеташ, журналаш хьаухаргдолаш язде бокъо ма йий безам болчун вай берригача мехка, хIаьта акхарна газета «моцал» тIаенар малав-хьогI? Иштта кхаьчар со Галашкара юрта Совета председатель Арчхоев Исроапил волча. Аз айса дена гIулакх дIадийцача, цо денна жоп укх тайпара дар:

— Шоай ханнахьа газеташ нахага дIа па кхоачаш хилча, ховргдий царна цар тIа фуд?

Цу юрта бувзама отделени яц, аьнна хийтар сона. Из бакъхиннадацар. Шиий болхлой штат а йолаш, отделене начальник Бузуртанов Шабазгири а волаш, бувзама отделени я Галашка. Саг пецваллала хIама деший из? Дерригa а долаш хилча, паччахьалкхено лаьрххIа, доккха зе а деш, кепадетташ дола газеташ нахага шиий ханнахьа дIа ца кхачийтар? Фу деш ба цу почта почтальонаш? Из дош хатта юрта Совете хьавийха Бузуртанов, дIа мичча хана вена хьаэттача, цо аьннар, берий беша пхи шу даьннача беро а аргдоацаш, деха дар.

— Газет дезаш е из язде безам болаш се волча хьавена цхьа саг дIа-м вахийтавац, аз, гIулакх па деш. Аз мичча кхухь уж газеташ, малав из раьза воацар? — яхаш, хьатIавезлу Бузуртанов.

Цо из къамаьл дича И. Арчхоева, эгIаз а ухаш дувц: «Аз хьога массаза аьннад, хьай моттига доал де! Алал сога, дийнахь кхозза воагIий со бувзама отделене, боагIача тайпара болх хьабе яхаш? Сона-м хац, шуца малагIа мотт бувца беза».

Председатела увттаяьр килоззал яр. Бувзама отделене болх во белга ца ховш вац из. Дийнахь кхозза ваха везац бувзама отделене, цун кулгалхочунгара доаггIар лерттIа хьадеха мара.

Вай дувцача лоархIамеча гIулакха цхьаккха а тайпара йоакхо еш вац Орджоникидзе цIерагIча колхоза председатель Оздоев Або а. И. Бузуртанов лоравеш санна юрта бахача наьха хьашташ цар лорадоре, хьалаш кхыча тайпара хургдар. Iочу а хаьрца латта юрта библиотека а хьалъяь хургъяр къоначарна салаIа, сакъерда, безам эца, идейно-политически, атеистически интернациональнии кхетам лакхбе лаьрхIа йола клуб а хургъяцар массе хана «амбарни» чIега а теха латташ. Телевизорга гIолла республикера хоамаш ха безам балраш а леларгбацар, лоамаш новкъа дола мара, Грознера передачашка хьежаргдар тхо, яхаш. Со яллац, Галашкарча кулгалхошта телевышка е хов, ала. Шелг техача мара еллац ниI. ХIаьта, юрта тротуараш тоае, цхьа бахьан тикашта, кхыча учрежденешта гонахьара моттигаш тоае йоккхача говзала специалисташ эшац.

Кхы дикагIа да ала йиш яц Алхастера гIулакхаш а. Хила доаггIача бесса, аз эгара хьалха юрта Совете яха лаьрхIар. Цун наIарга латташ бар шоай цхьацца гIулакх лахьаш баьхка кхалнах. Iуйрийна 10 сахьат даьлча денз делкъа ха хиллалца тхо лаьттача, ниI хьаелла а гучаваланзар цхьаккха саг. ХIаьта, наIарга лаьттараш бар чIоагIа раьза боацаш.

— Iаьдал дац-теш акхарна, цIаккха йолча хана доагIача тайпара гIулакх а хинна дIаводац ераш болча венар. Мехка перестройка а ма яр йодаш, ераш-м бац цхьаккха даькъе, — яхаш дувцар цар.

Фу эшаш даьхкадар шо, аьнна хаьттача, бер мархIа а доаллаш, лаьттача цхьан кхалсаго даь къамаьл укх тайпара дар: «Тхона хIана лац наха дар? Балха даха а йиш йоацаш да тхо цхьадагаш. Укх юрта хьабе болх беце, кхычахьа даха а дезал кхаба безаш ма бий. Се араайоалаш ер бер дахьа моттиг яц са. 1986 шера денз берий беш яц хьаеллаш. Оаха па яздеш моттиг йисаяц, цхьабакъда, оарцагIвала саг-м вац тха гIулакха. Укх юрта балха боахкача кхалнаха чIоагIа хала бу из болх, берий беш ца хилар бахьан долаш».

Юрта бахача наха проблема а хинна дIаэтта да мала хий ца хилар. ДIа-юха баха безаш хилча, бIарчча сахьаташ а доадеш, ара латта безаш хул наьха, автобус ярга хьежаш. Латтар-м хIама а дацар, из йоагIаргхиларах дог тийша хилча. Нагахьа санна ца йоагIаш йисача а оарцагIвала саг-м вац царна.

Юрта бахача наьха хьалаш довза а, уж тоаде а, царна гIо-новкъостал де а декхарийла йолча юрта Совета наIараш-м наггахьа мара хилац хьайийлла. Юрта Совета председатель лаха араваьннар ханахьа цIенах кхетаргвац.

Сагота бац цу гIулакха «Заветы Ильича» яхача колхоза кулгалхой а. Колхоза председателга Костоев Мувсайга, миштад наьха социальни а культурни а хьашташ Iалащдара хьал, аьнна, хьаттача, цо шеко юкъера дIа а яьккха, бIубенна аьлар: «Клуб а библиотека а я тха, цар лерттIа болх а бу».

Мувсайна клуб а библиотека а чIоагIа дика болх беш я, аьнна хете а уж шаккхе а моттиг массаза а чIега боаллаш хул. Масала, библиотека дIакъайла латт заведующи Белхароева Роза, отпуск чакхъяьнначул тIехьагIа, цамогаш я, яхаш. ТIаккха культура Цlен директора а хинна хургда шиий гIулакхаш.

Дерригa а 270 гаргга цIа да укх юрта, хIара цIагIа, кIезигагIа вале а, 6—7 саг а ва. Царна юкъе наггахьа а вац кердача хоамаша фу йоах ха безам боацаш. Цхьабакъда, ханнахьа газет дIа а кхаьча-м ховргдац царна цу тIа фуд. Укхаза 110 сом алапи а телаш бувзама отделене почтальоналла болх беш ва Галаев Беслан. Болх во барах цкъа дIаваьккхачара юхахьайийцав балха. Фу хувцаденнад Галаева цу юкъа, Хувцаденна хIама а дац. ХIаьта, бувзама отделене кулгалхочо Т. Гапархоевас баламаш хьалъувз. — Сона-м хац, айса фу дергда, яхаш.

Из дерригa дIадаьлча, хIана йитай уж юрташ районерча кулгалхоша тесса, цхьаккха тайпара теркам боацаш? Вай хьалха ма аллара, бокъо дIа а енна юрташта доал де Iоховшабаьча коммунисташа бехктокхаме болх хьабеш ца хилча, малав царгара партийни принципиальностагIа болх хьабеха безар? Сога хьаттача-м, парте райкоми райисполкоми я. Ца ховш дисар дIахьеха а ца деш дисар хьадеха а деза моттигашкарча кулгалхошкара.

Т. МАЛЬСАГОВА.

Спорт—унахцIенон хьаст

Дукха ха йоаццаш XXIV Олимпийски ловзарашка хиннача яхьашка РСФСР-е гIолла яьккхача цхьайтта дошо медалах цаI зIамига мара йоацача Нохч-ГIалгIайчен викало Арсамаков Исраила яьккхай. Цу хьало а хьагойт республике тIехдика спортсменаш хьалкхебе таронаш йолга, вешта аьлча, вайцига долаш да къона низаш.

Цхьабакъда, царех ши-шегIа хьахилац спортсменаш. Уж дегIадоаладе, лакхаленга кхоачаде материальни база, цу гIулакхаца хьашт дола нах эш.

Гаьна даха дезац из оагIув вай республике ледара хилара масал лаха. Тоъаргда Грознерча стадионашка хьежача. Къонача спортсменашта шоай талант гучаяккха, царна фу карагIдаргда хьажа таронаш яц цу стадионашка, эшаш йола сооружинеш, инвентарь яц.

Боксерий тренера Вартанов Григоре хала а хеташ, дувц: «Вай республике гаьнна тIехьайнсай художественни гимнастика. Кхы хьалдаьннадац ког-соалозаш хеххилга. Цо хьахьокх вай спортацара гIулакх, цунна вай мел йоакхо а терко а ю.

Цхьа масал доаладергда аз. Художественни гимнастика дикка дегIайоагIаш латтар вай городе массехк шу хьалха. Из дар пединститута спортфаке Силаева Нина Николаевна болх беш йолча хана. Цун мар цу институте кафедра заведующи хилар бахьан долаш материальни база хулар цун спортсменаш кийчбе. Амма из цигара дIаваьнначул тIехьагIа кхы таро хиланзар гимнасткаш дегIабоалабе. ТIаккха 15 йиIиг а нийца республикера дIаяхар Нина Николаевна. Уж юха баьхкабале а, гимнастика юхадийнлац хIанз а тIехь».

Бакълув тренер. Спорт унахцIенон хьаст болга ма дарра кхета а даь, цун йоаггIаш йола йоакхо йиц вай республике.

Хьаэцаргъя вай «Динамо» яха стадион. Къахьа ди да цига доаллар. Кхыметтел цхьа мероприяти чакхъяккха а помещени яц. Спортсменашта шоаш тIера Iодаьккха барзкъа хьалъолла а моттиг яц цига. Тренировкаш елга-м дувца а мича деза.

Спортацара гIулакх селлара ледара хIана латт республике, аьнча хьаттача, Нохч-ГIалгIай АССР спорткомитета председатела Е. С. Байракова йоах:

— Цхьабола кулгалхой спорта хьакъехьа компетентни хилара боарам меттахьа боалаш бац вай республике. ТIаккха ховш ма хиллара, хьадеш мел дар партийнии паччахьалкхени органий кулгалхошка гIолла мара де йиш йолаш мичад, хьахецаш дар цар бе ма доалий. Доал спорткомитета бе даларе, тхоашта дукхагIа эшшача ахча дIа-юха хьожаде тха йиш а яларе таханара хьал хургдацар. Масала, «Динамо» стадионе хьаяьй дукха ахча дIа а дахийта бассейн. ХIаьта цу чу болхараш алхха хьакимаш ба. ТIаккха спортсменаша фу де деза? Бассейн эшаш-м я, яле а, цул хьалхагIа эшаш дукха гIирсаш дар тхона. ХIаьта укх тIехьарча хана тайп-тайпара спортивни объединенеш вIашагIъеххай. Цар беш цхьаккха пайда бац, пайда ца хиларал совгIа, малагIчун фу доагIа ца ховш дийкъад дерригa декхараш а. ГIулакх хIанз санна леладой дIахо йодача хана а кхерамеча хьал тIа я Нохч-ГIалгIайченера спорт.

Вайна ховш да республике дукха цIихеза спортсменаш хьахиннилга. Шортта болаш ба Союзе бовзаш бола тренераш а. Бакъда, гIулакх тесса леладаро материальни дакъа бе доаллараштa из бебашха ца хетаро юхаетт цу даькъера сийле. Спортсменашта а тренерашта а эшшаш дола хьалаш хьакхолларе кхыча бесса хургдар гIулакх.

Цудухьа цхьанне багара доагIаш санна йоах спортаца бувзам бараша шоай къахьегама республике йоакхо йиц.

— Дерригача дунен тIа вай республика дIайовзийта таро йолаш спортсменаш хьалкхебе йиш йолаш дар вай, — йоах СССР заслуженни тренера Кодзоев ИбрахIима. — 1952 шерре а олимпийски чемпион хинна хургвар вай баскетболистах Ахтаевх. ХIаьта массагIа спортсмен ва вай республикера дIаваха. Аьлча кхоачам ба футбольни командера дIабахарех а. Цхьаккха йоакхо йиц тха.

Кхыметтел чубаха квартираш йоацаш массайтта шераш доахаш лел вай спортсменаш Депутаталла, кхыйолча гIо де вIаштIехьа даргдолча органашка херждац спортсменаш. Из а да тхо теркал ца делга.

Спорт, физически культура вай республике бахача наха эший, аьлча, чIоагIа эш, из унахцIенон хьаст ба, дика къахьегара, дог-безам хилара эшар да. Цун уйла йинча бакъахьа я из гIулакх тоаде кара дараша.

Х. АУШЕВА.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

Хьамсара новкъостий!

25 ноябре Республикански теникий театро дезду шиий 50 шу дизара цIей.

Сайрен программе: школай берий коллективаша, театрально-концертни коллективай коллегаша ловца баккхар.

ЮБИЛЕЙНИ КОНЦЕРТ

Иолалу сайрийна 19.00 сахьат даьлча.

ДУВЛА ТХА ТЕАТРЕ, ДОТТАГIИЙ!

ТЕЛЕВИДЕНИ

24 НОЯБРЬ

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Здравствуй, музыка!»
9.20 — «БIаргагуш дар — теша хала дар».
10.20, 15.30, 17.25 — «Кердадараш».
10.30 — «Илли гаьнара дари гаргара дари». Г. Пономаренкой иллеш.
11.10 — «Юрта боахам». Киножурнал.
15.45 — Ашарий ганз. К. Дебюсси произведенеш дIалокх СССР Гостелерадио БСО. Дирижер Ж. Мерсье (Франци).
16.25 — «Пятилетка: гIулакхаши нахи». «Соло для забытого трактора» яхачеи. «Хозрасчет. Начало пути» яхачеи, «Рогун. Страница пятая. Перекрытие» яхачеи документальни фильмай премьера.
17.15 — «За чужим погонишься — себя потеряешь» яхача мультфильма премьера.
17.30 — «...Ялхайтта шу даланза а боккхагIа а».
18.15 — «Требуется депутат». Депутаталла бахийта кандидаташ харжара принципехи царна юкъе дикагIбараш бахийтара новкъарле ечохи.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.05 — «Всходы» яхача мультфильма премьера.
19.15 — СССР халкъа артиста С. Ростоцке фильмаш. «Доживем до понедельника» (1968 шу).
21.00 — «Ха».
21.40 — СССР Конституце хувцамехи тIатохарехи долча а СССР халкъа депутаташ харжарах долча а Законий проекташ ювцаш.
21.55 — «Музыка в эфире». Перерыве (22.55) — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара программа. 8.15 — «Томмазо Кампанелла» яхача Iилма-довзийтара фильма премьера.
8.35 — 9.35 — Природоведени. 3-гIа класс.
9.05 — Испански мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — СПТУ дешархошта. Общи биологи. Хьайбай селекци.
10.35 — 11.35 — Музыка. 7-гIа класс. С. Прокофьев: «Ромео и Джульетта».
11.05 — Испански мотт. Iомабу 2-гIа шу.
12.05 — «Анна Павлова» яхача художественни фильма премьера. 3-гIа сери.
13.00 — «Тахани хIара дийнахьеи» яха документальни фильм.
13.35, 22.50 — «Кердадараш».
14.00 — «Хождение по мукам» яха художественни фильм. 10-гIа сери — «Полночь».
17.55 — «Кердадараш» (гIалгIай меттала).
18.00 — «Выбираю небо», «Сосны, космос и компьютер». Кинопанорама.
18.40 — Нохчий мотт Iомабу вай. 3-гIа передача.
19.10 — «Нохч-ГIалгIайче».
19.25 — «Дека, са илли». (17 октябре хинна концерт юхагойтар).
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!» «Ромкаи, Фомкаи, Артоси».
20.15 — Ритмически гимнастика.
20.45 — «Къонал илли оалаш а халхар деш а я».
21.00 — «Ха».
21.40 — СССР Конституце хувцамехи тIатохарехи долча а СССР халкъа депутаташ харжарах долча а Законий проекташ ювцаш.
21.55 — «Анна Павлова» яхача художественни фильма премьера. 3-гIа сери.

25 НОЯБРЬ

ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Догада» яхеи «Чудесный колодец» яхеи «Союзмультфильм» киностуде мультфильмаш.
9.05 — Фильм — бераштa. «Серьезные игры» (ГДР — ВНР, 1981 шу).
10.15, 15.30, 16.30 — «Кердадараш».
10.25 — «Это ласковое слово «Аюшка» яха концерт.
10.50 — «Институт человека» яха передача.
15.45 — «Бехктокхам». Краснодаре хиннача хьехархой творчески вIашагIкхетарах.
16.35 — «ХIана, сендухьа».
17.05 — Телевидене Армянски студе программа.
18.35 — «Полигон» яха мультфильм.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.05 — «Интерсигнал».
19.35 — «Иллена дIаденна вахар». Туркменски ССР халкъа артисткаца М. Фараджевайца вIашагIкхетар.
15.15 — «Знакомьтесь — молодые кинематографисты» яха передача.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Илли-88».
22.10 — «Взгляд» яха передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Урала лоамашка» яхача Iилма-довзийтара фильма премьера.
8.35, 9.35 — Истори. 4-гIа класс. Капиталистически фабрике.
9.05 — Английски мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — СПТУ дешархошта. Физика.
10.35, 11.35 — Географи. 5-гIа класс.
11.05 — Английски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
12.05 — «Анна Павлова» яхача художественни фильма премьера. 4-гIеи. 5-гIеи сереш.
13.55 — «Порог» яхачеи «Из жизни странников» яхачеи документальни фильмай премьера.
14.15, 23.40 — «Кердадараш».
14.20 — «Хождение по мукам» яха художественни фильм. 11-гIа сери — «Ожидание».
17.20 — «Кердадараш» (нохчий меттала).
17.25 — «Весна наших надежд» яха фильм.
18.15 — «Колокольчик» яха бераштa йола передача.
18.45 — «На душу населения» яха телефильм.
18.55 — «УнахцIено» (нохчий меттала).
19.25 — И. Татаева фильмаш. «Трудная весна Атаги» яха документальни фильм.
19.45 — «Нохч-ГIалгIайче».
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!» «Фаьлга тIехьа фаьлг».
20.15 — В. А. Моцарт. Флейтаи фортепианони йола сонаташ.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Анна Павлова» яхача художественни фильма премьера. 4-гIеи 5-гIеи сереш.

РАДИО

24 НОЯБРЬ, ЕРА

7.45 ГIулакх сихдара баргал етташ.
7.57 — 8.00 Передачай программа. Хаоттам.
8.15 Республикански газетий обзор.
8.25 Передачай программа.
8.30 Литературни Нохч-ГIалгIайче (нохчий меттала).
8.55 — 9.00 Реклама.
11.15 Коталонга водар салте (нохчий меттала).
11.30 Балха ха — балха.
11.45 — 12.00 «Интернациональни коллективе» (гIалгIай меттала).
15.15 — 15.30 «Ферман цIеча уголоке» (гIалгIай меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 «Шоана, производстве хьалхалаттараш». Концерт.
18.00 Керда хоамаш.
18.30 Хоамаш.
18.40 XX областной партконференце делегатех дувц оаха (гIалгIай меттала).
18.55 — 19.00 Музыка.

25 НОЯБРЬ, ПIАЬРАСКА

7.45 — 8.00 «Юрта Iуйренаш». Хаоттам.
8.15 Республикански газетий обзор.
8.25 Передачай программа.
8.30 «Вахара хьисап — советски» (нохчий меттала).
8.50 — 9.00 Реклама.
11.15 — 12.00 «Керда цIераш» яхача циклера передача.
15.01 — 15.30 Литературни Нохч - ГIалгIайче (гIалгIай меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 Перестройка: гIулакхаши проблемаши (гIалгIай меттала).
17.31 «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
17.46 ДоттагIлен концерт.
18.00 Керда хоамаш.
18.30 Хоамаш.
18.40 — 19.00 «Анонс».

Хаоттам

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, Iуйрийна цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 8—13, Грозне 10—12 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, йоачан а йолаш, цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, тайп - тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана —3 +2, дийнахьа 0 +5 градус йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

КЪОНА ТЕХНИК

«Дошо гуйре» яха приз яккхара авиамодельни спортах йола республикански яхьаш чакхъяьлар вай городе дукха ха йоаццаш. Яхьашка дакъа лоацаш дар 5—6 классашка дешаш дола бераш — Пионерий республикански Двореца, Грозненски, Малгобекски, Надтеречни, Карабулакски къоначa техникий станцей викалаш.

Яхьий призераш хилар пионерий Двореца кружковцаш. Цар котало яьккхар аэропланерах, тайлерех, кордови моделех. Къаьстта белгалъяьлар В. Плетнева, А. Алешина, А. Клещарова, В. Акопяна, вежарий СтанкевичгIар схематически самолеташи, планераши. Царна 1-ча степена дипломаши мах бола совгIаташи делар. Шоай вахаре кхы йоккхагIа йола яхьаш хиннаяле а, масала, Ульяновске хинна Россе чемпионат, бераш чIоагIа гIаддаха дар.

Массехк дош аргда аз кружоках шиих. Бераштa хьехаш ва йоккха опыт йола тренер Попов Николай Григорьевич. СпециальностагIа диллача, ше металлург вале а, 28 шу да цо бераштa авиамоделизм хьеха.

— Дукха бераш язлой хьа кружоке дIа? — хетт аз Николай Григорьевичага.

— Таханарча дийнахьа кружоке дакъа лоацаш 150 бер да. — йоах тренера. — Бакъдар аьлча, чIоагIа къе я тхона. Кружока болх бе, аьнна, тхона хьакъоастадаь цхьа цIалг чIоагIа кIезига да. Моделаш лелае моттиг яц. Оаха уж пенах, тховнах хьалъохк. — леткъ Николай Григорьевич.

Укхаза Iомадаьр тIехьагIа накъадаргда. Из е вож деталь хьаеш, тоаеш кIаьнко токарни, столярни, сверловщика балхаш Iомаду.

КIаьнкаш баьхка а Iац Николай Григорьевич волча. Укх деношка кружоке дIаязъялар пхелагIча класса дешархо Надя. ХIаьта, Н. Г. Попова цхьа воспитанница Наташа Харьковски авиационни институте деша эттай.

Ф. ГАЗДИЕВА.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-53-12. промышленностеи транспортеи — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84, 2-90-66; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907 г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-53-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-66, 2-47-84; культуры — 2-64-75, 2-75-78; писем — 2-85-64; машинописное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи. ереи, шоаттеи деношка

СФ05303. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3743.